

Speciale: Socialt arbejde og organisation

Casper Kibsgaard Andreassen

2009

Systematisk ungdomskriminalitet – hvorfor?

En undersøgelse af stigmatisering og krænkelser.

Projektet er udarbejdet under vejledning
af: Søren Peter Olesen

Antal typeenheder: 185.219.

Abstract

In recent years a changing character of young criminal behaviour has been identified in Denmark. In spite of the fact that there has been a decline in crime among adolescents, the criminal actions committed by adolescents are currently more serious.

The literature argues that social action in relation to vulnerable young has been inadequate, and in some cases it has even suffered a relapse, because the necessary counteractive measures, that could help the vulnerable young early in their risk development, has never been created. The young are often described in a negative way, but you rarely get an insight into the experiences that lie behind their criminal development. The aim of this project is to investigate whether boys' experience of stigma and violation may explain their development towards systematic crime. Therefore it is essential to understand the boys' experiences with these exclusionary mechanisms. As I see it, this perspective requires that the starting point is the boys' experiences, and that the boys are regarded as essential players in the process of creating awareness of the stigma and violation they have experienced. In addition, it is central to this project, to illustrate how the insights into and understanding of the boy's stigmatizing and violating experiences can be used for crime prevention by social workers.

Through qualitative interviews based on a Phenomenological and Hermeneutic approach, this study aims to explore to which degree young boys see their stigmatizing and violating experiences as a contributing factor in developing into a criminal. The empirical data consist of interviews with five young boys from Northern Jutland and three teachers, who work with vulnerable young people on a daily basis, but in different contexts.

The analysis is based on Erving Goffman's theoretical perspective on micro sociological stigmatization complemented by Axel Honneth's macro sociological theory of recognition. The main analytical findings are that stigma and violating experiences apparently can explain boys' development towards systematic crime. Although not frequently occurring, it can not be denied that one extremely stigmatizing and violating experience alone can explain a criminal development. However, it has become apparent that the development towards systematic crime is usually caused by a prolonged course of events with several stigmatizing and offensive experiences. Therefore, it is essential that the social system gives priority to improving in several areas, for example by focusing on family. Based on the interviews it appears that all the boys have experienced fairly chaotic family circumstances, among which there have been several violating incidents. Therefore, social work, by improving conditions in chaotic homes, is likely to prevent young people from ending up as criminals.

Since virtually all the boys have found it difficult to keep up in school, and have compensated for this by being troublemakers in different ways, it is recommended to make financial investments in the school system, thus releasing resources to help the vulnerable pupils by focusing on developing and strengthening their abilities.

As mentioned, the social work, in relation to young people, hasn't functioned optimally through a number of years, which may be one explanation for the increasing juvenile delinquency. By implementing the above recommendations in the social work, it may prove to be preventing, albeit only a small proportion of the systematic and serious crime by young people.

Forord

Dette speciale er udarbejdet ved det samfundsvidenskabelige Fakultet og Institut for Sociologi, Socialt arbejde og Organisation på 6. modul, på Aalborg universitet. Specialet er gennemført i samarbejde med det Sociale Jægerkorps Korps (Aalborg kommunes opsøgende afdeling) og Opholdssted X. I denne forbindelse skal der rettes en stor tak til Kim, Pernille og Jørgen for deres medvirken og positive opbakning. Slutteligt vil jeg gerne takke min vejleder Søren Peter Olesen, for et godt samarbejde. Du har bidraget med god og konstruktiv kritik.

Specialestuderende:

Casper Kibsgaard Andreasen:

Indhold

En undersøgelse af stigmatisering og krænkelse.....	1
Abstract.....	2
Forord.....	4
Problemfelt.....	7
Læsevejledning.....	7
Motivation og relevans.....	8
Indledning.....	8
Teoretisk udgangspunkt.....	9
Ungdomskriminalitet som forskningsfelt.....	11
Problemformulering.....	13
Indsnævring af problemformuleringens perspektiv.....	15
Et praktisk indblik - Forebyggelse af kriminalitet.....	16
Afrunding.....	18
Videnskabsteoretisk indgangsvinkel.....	19
Metode.....	21
Metodevalg.....	21
Interviewovervejelser.....	22
Forskerens rolle.....	25
Ethiske overvejelser.....	26
Indtrædelse i feltet.....	27
Beskrivelse af Det Sociale Jægerkorps.....	28
Beskrivelse af opholdssted X.....	29
Målgruppevalg.....	29
Målgruppevalg – et kritisk perspektiv.....	30
Teoretisk ramme.....	32
Erving Goffman.....	32
Social identitet.....	33
Gruppetilhørsforhold.....	34
Axel Honneth.....	35
Anerkendelsessfærerne.....	35
Moralske krænkelse.....	37
Afrunding.....	39
Analyse.....	40
Analyseovervejelser.....	40
Analysens fortolkningsniveau.....	41
Analyse del 1: Vertikal analyse.....	42
Drengenes fem livshistorier.....	43
Pædagogerne.....	51
Analyse del 2: Horisontal analyse.....	52
Familiens rolle.....	53
Lige børn leger bedst.....	58
Det var ikke engang, fordi vi havde et problem.....	64
Nu siger du forebyggende arbejde.....	72
Afrundende diskussion.....	75
Konklusion.....	78
Litteraturliste.....	81

Problemfelt

Specialet tager udgangspunkt i at analysere eftervirkningerne af en personlig oplevelse af stigmatisering og krænkelser hos unge fra Nordjylland, for herigennem at undersøge om en sådan oplevelse kan være en forklaringskraft på systematisk kriminalitet. Teoretisk bygger specialet på den kulturteoretiske tilgang, som opfatter kriminalitet som tillært adfærd ligesom andre former for adfærd: ”*Det interessante for denne tilgang [kulturteoretiske] til ungdomskriminaliteten er at undersøge de processer, der former de unges normer, så de bliver i overensstemmelse med eller kommer til at stå i modsætning til gældende normer*” (Zeuner et al. 2003: 12). Udgangspunktet for specialet er således ikke at eksplicere, hvad der karakteriserer unge kriminelles øjeblikkelige livssituation, deres kriminalitetsfrekvens eller hvilke former for kriminalitet de begår. Derimod er ideen, at tilvejebringe forståelse for, hvorledes eksklusionsmekanismer kan forklare ungdomskriminalitet.

Læsevejledning

I nedenstående præsenteres feltet ungdomskriminalitet. Herunder redegør jeg for, hvorfor det er relevant at beskæftige sig med ungdomskriminalitet, og hvorledes specialet kan bidrage til det kriminalitetsforebyggende arbejde. Herefter vil jeg først redegøre for det videnskabsteoretiske udgangspunkt, som ligger til grund for specialet, for derefter at beskrive specialets metodiske fremgangsmåde. Derunder redegør jeg for mit valg af det narrative interview, mine bagvedliggende metodiske overvejelser angående indsamling og behandling af empirisk data samt en præsentation af de to institutioner (Det Sociale Jægerkorps og opholdsted X), jeg har arbejdet sammen med. Metodeafsnittene efterfølges af en præsentation af de teoretiske perspektiver, jeg anvender i analysen, som er hentet fra Erving Goffman og Axel Honneth. I analysen fremstilles indledningsvis mine analyseovervejelser. Herefter følger en vertikal analysetilgang, hvor de otte informanter (fem unge og tre pædagoger), præsenteres. Dette efterfølges af en horisontal analysetilgang indeholdende en tematisk analyse af empirien med brug af teorien. Resultaterne sammenkobles i konklusionen.

Motivation og relevans

Min motivation for at lave et speciale om stigmatiserende og krænkende oplevelser udspringer af interesse for at få indsigt i unges ofte overhørte oplevelser og beskrivelser af deres hverdagsliv. Personligt motiveres jeg ligeledes af gruppen af unge udsatte. De unge bliver ofte negativt fremstillet, og kun undtagelsesvist hører man deres meningstilkendegivelser i offentligheden. De bliver regelmæssigt omtalt, men man får sjældent indblik i, hvad de selv mener, der ligger bag deres kriminelle udvikling. Desuden påvirkes jeg personligt af de menneskelige tragedier, som bliver konsekvensen af det fortabte potentiale. Jeg mener, at det har betydelig samfundsmæssig relevans at se på, hvorledes det er muligt, at få unge kriminelle integreret i samfundet og benytte deres ressourcer. Dette bør ske gennem analyse og forståelse af unges personlige oplevelser for at få forståelse for, hvordan samfundet har svigtet.

Indledning

Igennem en længere årrække har den tiltagende grove ungdomskriminalitet (Ibid: 24, 66) været et varmt politisk emne. I kølvandet af denne udvikling har forskellige politiske partier fremlagt forskellige forslag til, hvorledes udviklingen kan vendes. Der har blandt andet været fremsat lovforslag om at sænke den kriminelle lavalder fra de nuværende 15 år til 12 år, og om at forhøje de eksisterende strafferammer. Der har ligeledes været fokus på at forbedre det kriminalitetsforebyggende sociale arbejde for at få vendt den problematiske udvikling. Skal den grove ungdomskriminalitet konkretiseres og eksemplificeres kan nævnes den yderst ubehagelige såkaldte "stadion sag", hvor en ung teenager dræbte en forbipasserende mand, hvorefter han optog drabet på sin mobiltelefon og viste optagelsen til sine venner (Nordjyske Stiftstidende d.21.09.2008). Et andet relevant eksempel er den seneste tids fokusering på antallet af unge indvandrere, som blev fremstillet i dommervagten i København for forbrydelser, som kan give fra halvandet års fængsel og opefter (Berlingske Tidende d.02.09.2008). I tilknytning til ungdomsundersøgelsen i 2005 fastslår Balvig, at summen af unge, som begår kriminalitet er faldet siden 1979 (Balvig 2006: 6). Samtidig med denne reduktion er kriminaliteten, som begås, blevet alvorligere, og de forholdsvis få unge kriminelle, der står bag den, er således blevet mere kriminaliserede (Balvig 2002: 231). Desuden påpeger Balvig i ungdomsundersøgelsen, at gruppen af unge, der begår meget kriminalitet, primært er dem, der er dårligt integreret i skolen, og derfor ikke længere har tiltro til fremtiden: "*For dem bliver kriminaliteten i en vis udstrækning den*

alternative målestok, skolemæssig succes er for de fleste andre unge, når man skal vurdere hinandens sociale status og anseelse” (Ibid: 216). Hertil er det relevant at nævne, at unge som begår relativt meget kriminalitet, ofte har oplevet at blive stigmatiseret og krænket i interaktion med andre og er blevet ekskluderet fra samfundsmæssige klassifikationer. Unge agerer forskelligt på sådanne stigmatiserende og krænkende mekanismer, men en mulig reaktion er kriminalitet, da det kan fungere som en alternativ vej til anseelse (Zeuner et al. 2003: 27). Manglende accept og anerkendelse fra det omgivende samfund bevirker tilsyneladende, at visse grupper stigmatiseres og krænkes. Som konsekvens kan det betyde, at de enkelte personer og grupper, som føler disse eksklusionsmekanismer, afskæres fra samfundet med fare for at udvikle systematisk kriminalitet som modreaktion på de stigmatiserende og krænkende oplevelser.

I næste afsnit *Teoretisk udgangspunkt* vil jeg søge at vise, at stigmatisering og krænkelse er væsentlige begreber, der i et vist omfang virker konstituerende, på menneskets selvopfattelse.

Teoretisk udgangspunkt

Der benyttes i specialet en dialektisk tænkning, som betragter samspillet mellem samfundsmæssige forhold og unge. Det spændende ved denne indgangsvinkel, i relation til specialets genstandsfelt, er at udforske processerne, som ligger til grund for unges kriminelle adfærd. Processerne foregår såvel på et mikroniveau i ansigt-til-ansigt relationer mellem mennesker, og på et makroniveau via samfundsmæssige institutioner og klassificeringer. Det teoretiske udgangspunkt vil være teorier af Irving Goffman og Axel Honneth, idet der til grund for specialet ligger en antagelse om, at kriminel adfærd, til en vis grad kan forklares med fokus på deres teorier om henholdsvis stigmatisering og krænkelse. I nedenstående følger derfor en kort redegørelse af Goffmans teori om stigmatisering og Honneths anerkendelsesteori¹.

Goffman: om stigmatisering

Goffman definerer den stigmatiserede som et menneske, der er boykottet fra at være fuldstændig socialt accepteret (Goffman 1974: 9). Begrebet stigma henviste oprindeligt hos de gamle grækere til nogle kropslige tegn, som brændtes ind i huden på mennesker for at vise, at de var forrædere, slaver

¹ Se teoriafsnittet for yderligere indsigt i teorier, og hvordan de benyttes.

eller kriminelle. Således var det tydeligt for andre, at der var tale om et menneske, som var besmittet rituelt og havde en moralsk lavere habitus. I dag er betydningen af ordet stadig en form for brændemærkning, men kernen i begrebet er den rituelle ringeagt, som forbindes med at bære dette mærke (Ibid: 11). Ifølge de "normale" repræsenterer den stigmatiserede en risiko, hvis indflydelse helst skal være minimal. Derfor praktiseres der en effektiv, men ubevidst diskriminering af den stigmatiserede (Ibid: 15). Den stigmatiserede føler sig inderst inde som et normalt menneske, der fortjener en chance som alle andre, men samtidig erfarer mennesket en manglende accept fra omverdenen (Ibid: 17). Dette påvirker menneskets selvidentitet, og derfor forsøger mennesket ofte at rette sine "fejl" (Ibid: 19). Det skal dog retmæssigt tilføjes, at det er muligt at fejle i henhold til samfundets forventninger, uden at det påvirker det pågældende menneskes selvopfattelse. Dette forekommer, hvis mennesket har en så stærk tro på sin egen identitet, at det oplever, at andre er de unormale. Ofte er det dog sådan, at den stigmatisereds selvopfattelse er sammenlignelig med de "normales" opfattelse af den stigmatiserede (Ibid: 17). Ifølge Goffman er der et dobbelt perspektiv i stigmabegrebet. Der er mennesker, der har et synligt stigma - *de miskrediterede*, og der er mennesker, der endnu ikke er blevet identificeret som stigmatiserede, eller som kan skjule deres stigma - *de potentielt miskrediterede*. Disse kategorier er flydende, da det er afhængigt af konteksten, om stigmaet er synligt for andre (Ibid: 14). Stigmaet, som får mennesker til at afvige, kan altså have forskellige udtryk. Det kan være en kropslig deformitet, som gør mennesket anderledes, men det kan også være en karaktermæssig brist, som eksempelvis svag vilje eller uærlighed (Ibid: 14).

Honneth: om anerkendelsesformerne

Honneths teori giver forståelse for, hvorledes kampen for anerkendelse kan betragtes som en kritisk samfundsanalyse af de formelle omstændigheder for menneskets selvrealisering og dermed omstændighederne for at leve et værdigt liv. Honneths teoretiske værk er en kritik af samfundets fundamentale krænkelsererfaringer, som beretter om underskud eller et egentlig fravær af anerkendelse. Her sonderer han imellem erkendelse og anerkendelse, idet erkendelse indebærer, at vi erfarer et menneske som individ, mens anerkendelse er mere performativ i sin form, da man tillægger personen positiv graduering (Honneth 2003: 98-103). Teorien tager udgangspunkt i menneskets selvrealiseringsmuligheder og anskueliggør, hvilke påkrævede betingelser, dette kræver. Med inspiration fra Hegels tidlige skrifter kompletteret med Winnicotts socialpsykologi og

Meads sociologi forekommer der en sammenkobling af disse i anerkendelsesteorien (Honneth 2006: 7). Derfor placerer Honneth sig inden for de socialfilosofiske rammer, som han anskuer for en disciplin, der både tilskynder en sociologisk vinkel med et normativt grundlag for sine observationer og udsagn (Willig 2003: 11). I tilknytning hertil bliver Honneths antropologiske interesse belyst, idet Honneth benytter anerkendelsesbegrebet som et identitetsskabende omdrejningspunkt for mennesket. Således undersøger Honneth de formelle betingelser for menneskets selvrealisering og viser, hvordan selvtillid, selvagtelse og selvværd er afhængig af anerkendelse. En vellykket identitetsdannelse forudsætter ifølge Honneth, at mennesket oplever anerkendelse i tre afgrænsede sfærer: den følelsesmæssige anerkendelsessfære, den retslige anerkendelsessfære og den solidariske anerkendelsessfære. Tredelingen af anerkendelsen skal betragtes som de udviklingstrin, mennesket gennemlever, hvilket bliver forudsætningen for en fuldt ud realiseret tilværelse. Som følge deraf skal mennesket gennemleve hver anerkendelsessfære for at kunne forholde sig til sig selv. (Ibid: 15). Honneth mener hermed, at menneskelig socialisering tager udgangspunkt i et naturfundament, hvor socialisering skaber betingelserne for et intersubjektivt liv, idet anerkendelse danner fundamentet for menneskets identitet, og tab af anerkendelse medfører, at menneskets identitet vil være mangelfuld (Honneth 2006: 7-10).

I ovenstående fremhæves det, at et specifikt stigma kan betragtes som et tegn på lav menneskelig værdi og ringeagt. Ydermere betones det, at oplevelsen af at føle sig stigmatiseret hverken er synligt eller åbenlyst for omgivelserne, men kan være et yderst afgørende stadie i udviklingen af et varigt mønster af afvigende adfærd. Herudover introduceres krænkelsesernes påvirkning for menneskets selvudvikling ved hjælp af de tre anerkendelsessfærer. Som følge deraf er det centralt at undersøge selve stigmatiseringernes og krænkelsesernes virkninger på unges deltagelse i sociale sammenhæng og for selvbilledet.

I nedenstående afsnit *Ungdomskriminalitet som forskningsfelt* præsenteres dansk forskning i relation til ungdomskriminalitet. At komme i besiddelse af sådan indsigt anser jeg for væsentligt og interessant i tilknytning til specialets relevans og brugbarhed.

Ungdomskriminalitet som forskningsfelt

Den danske empiriske forskning indenfor området ungdomskriminalitet er hovedsageligt domineret af kvantitative undersøgelser. Der er fire bredtfaavnende ungdomsundersøgelser foretaget i årene

1979, 1989, 1999 og 2005 (Balvig 2006), og en række mindre ungdomsundersøgelser. Disse udgør hovedparten af den danske forskning indenfor området. Idet såkaldte selvrapporteringsstudier betragtes som den mest kvalificerede metode til at registrere ungdomskriminalitet på (Balvig 2002: 10), er ungdomsundersøgelserne foretaget på baggrund af spørgeskemaer, hvor undersøgelsespersonerne selv indberetter eventuelle kriminelle aktiviteter. Undersøgelsesernes fokus har primært været at udforske, hvilke faktorer, der ligger til grund for, at unge gør sig skyldige i lovovertrædelser, samt at belyse den aktuelle kriminalitetsudvikling for de 14-15-årige igennem en længere årrække. Derudover er der *Ringstedforsøget* (Balvig et al. 2005) som afdækker risikoadfærden hos unge mennesker via spørgeskemaer, som dog kompletteres med deltagerobservationer og interviews foretaget i en dansk provinsby. Forsøgets konklusioner viser, at unges risikoadfærd vedrørende blandt andet vold og anden form for kriminalitet kan mindskes via nytænkning i forhold til det forbyggende ungdomsarbejde.

Lilli Zeuner har i bogen *Normer i skred* (Zeuner 1990), anskueliggjort såvel kulturelle som sociale aspekter ved ungdomskriminalitet. Zeuners undersøgelse omhandler ligesom nærværende speciale forholdet mellem stigmatisering og kriminalitet, men adskiller sig ved, at Zeuner fokuserer på stigmatiseringens konsekvenser efter kriminaliteten er begået (Ibid: 21), hvorimod specialets fokus er rettet mod kriminalitet som konsekvens af stigmatiserende oplevelser. Empirisk tager Zeuners undersøgelse udgangspunkt i registerdata og interviews med unge mellem 15 og 17 år, som efter en straffelovsovertrædelse har fået tiltalefrafald. I relation til det kriminalitetsforebyggende arbejde sammenfattes det, at socialpolitiske tiltag kan virke stigmatiserende og i højere grad end kriminalpolitiske tiltag føre til ny kriminalitet (Ibid: 15). De kulturelle og sociale følgevirkninger af ungdomskriminalitet er ligeledes et centralt emne i bogen *Unge i det kriminelle felt- et studium af forskningslitteratur* fra 2003 af Lilli Zeuner og Jeppe Højland. Undersøgelsens fokus er rettet mod de ændringer, som man har kunnet registrere i ungdomskriminalitetens karakter og samfundets reaktioner overfor unge lovovertrædere samt at redegøre for ændringerne.

Idet undersøgelser indenfor området ungdomskriminalitet ofte antager en hel eller delvis kvantitativ karakter, finder jeg det centralt at komplettere ovenstående iagttagelser med et kvalitativt fokus på, hvilke stigmatiserings- og krænkelserprocessor, unge selv tillægger som én mulig forklaring på deres kriminelle udvikling.

Problemformulering

Formålet med specialet er at undersøge, om unge, som har begået systematisk kriminalitet tillægger en oplevelse af stigmatisering og krænkelse som en mulig forklaring på deres kriminelle udvikling. Dette fokus er særdeles centralt, eftersom der ikke eksisterer ret meget kvalitativt forskningsmateriale, hvor omdrejningspunktet udelukkende er det aktuelle perspektiv, der beskrives her. I ovenstående er det blevet behandlet, hvad der karakteriserer unge kriminelles situation inden den kriminelle udvikling startede, og hvilke personlige og samfundsmæssige bivirkninger en tilværelse som kriminel implicerer. Med denne opnåede viden vil det være interessant at undersøge, hvordan unge selv oplevede tiden inden starten på den systematiske kriminalitet. Netop dette fokus er ifølge Zeuner og Højland relevant: (...) ”vores ideer om den gode indsats mod ungdomskriminaliteten ville blive mere klare med en yderligere forskningsindsats omkring de processer, der fører til norm- og lovoverskridende adfærd, og de processer, der fører ud af en sådan adfærd. Gennemgangen af den eksisterende forskning tyder på, at der er behov for at gennemføre uddybende forskning på en række områder. De mellem menneskelige processer, som fører til, at et unge menneske ender i en systematisk kriminel adfærd ville med fordel kunne gøres til genstand for yderligere forskning” (Zeuner et al. 2003: 108-109).

Endnu et argument for at koncentrere specialet om de processer, som kan føre til kriminel adfærd er: ”at jo tidligere kriminaliteten starter, desto større er risikoen for, at den vil fortsætte, og at den udvikler sig i en mere alvorlig retning” (Balvig 2002: 9).

Inspireret af ovenstående bygges specialet op omkring følgende problemformulering:

Hvilken forklaringskraft tillægger unge en oplevelse af stigmatisering og krænkelse som én mulig forklaring på deres senere systematiske kriminalitet?

Herunder:

- Hvilke stigmatiserende og krænkende oplevelser har unge kriminelle tidligere været udsat for og hvordan har det påvirket dem?
- Hvordan kan indsigten og forståelsen i unges stigmatiserende og krænkende oplevelser og sammenhængen med den systematiske kriminalitet benyttes kriminalitetsforebyggende af praktikerne i det sociale arbejde?

Definitioner

Systematisk kriminalitet

- Argumentet for at specialet tager udgangspunkt i systematisk kriminalitet er, at denne kriminalitetsform har en social forklaring og står således i kontrast til tilfældig kriminalitet, der eksempelvis begås af unge uden større sociale problemer, der søger spænding i hverdagen (Zeuner 1990: 29).

Praktikere

- Praktikere inkluderer ansatte indenfor det sociale, pædagogiske og sundhedsfaglige arbejde med unge

Jeg finder specialets fokus relevant, idet der tilsyneladende ikke eksisterer meget forskning, som afdækker kriminelle unges vanskeligheder inden kriminaliteten er en realitet. Som tidligere anført i afsnittet konkluderer Zeuner, hvilke stigmatiserende og uheldige konsekvenser det har for unge kriminelle, når det sociale hjælpesystem tiltræder med kriminalpræventive initiativer, når en bødestraf, især i relation til førstegangskriminelle, virker mindre stigmatiserende og mere kriminalpræventivt sammenlignet med sociale hjælpeindsatser. Sammenholdes denne viden med Balvigs førnævnte citat om, at kriminaliteten ofte tenderer mod at antage en vedvarende og alvorlig karakter, desto tidligere den starter, og Zeuner og Højlands vurdering af, at yderligere forskning i ungdomskriminalitet er påtrængt, finder jeg det væsentligt at udarbejde et speciale, som netop bestræber sig på at skabe forståelse for de processer i samfundet, som kan føre til kriminalitet hos unge.

Omdrejningspunktet i næste afsnit *Indsnævring af problemformuleringens perspektiv* tager udgangspunkt i at belyse, hvorfor problemformuleringen antager en retrospektiv betragtning af de

unges levede liv, og hvorledes en retrospektiv undersøgelse kan yde et bidrag til det kriminalitetsforebyggende sociale arbejde.

Indsnævring af problemformuleringens perspektiv

Som det udtrykkes i problemformuleringen er hensigten med specialet at undersøge, om en oplevelse af stigmatisering og krænkelse kan føre til kriminalitet. Derfor er det væsentligt at forstå unges oplevelser af disse ekskluderende mekanismer. Som jeg ser det, kræver dette perspektiv, at der tages udgangspunkt i unges oplevelser, og at man betragter dem som væsentlige aktører i den proces, som handler om at skabe forståelse for de stigmatiserings- og krænkelsesprocesser, som de har været udsat for. Med udgangspunkt i unges retrospektive livshistorier kan det bibringe det sociale arbejde med udsatte børn og unge viden om, hvorledes det er muligt at forbedre deres opvækst og herigennem skabe forståelse for de sociale og samfundsmæssige processer, som muligvis er medvirkende til at starte en kriminel udvikling. Specialets perspektiv er således et udtryk for en bevidst strategi om, at unges livshistorier kan fremme en forståelse, som med fordel kan overføres i det mere praktiske sociale arbejde med børn og unge og blandt andet fungerer som kriminalitetsforebyggende.

Men hvad er bevæggrunden for bevidst at vælge en retrospektiv tilgang, når der arbejdes mod at forbedre den kriminalitetsforebyggende indsats over for udsatte børn og unge? I bogen *Udsatte børn – et helhedsperspektiv* argumenteres der for, at den sociale indsats i relation til udsatte børn har været utilstrækkelig og i nogle tilfælde ligefrem et tilbagefald. I bogens forord refererer Jørgensen til to danske undersøgelser foretaget i 1993 og 2002, som viser, at 15 procent af de danske børn kan karakteriseres som udsatte og befinder sig i en risikozone med behov for hjælp (Jørgensen 2008: 10). Han konkluderer, at selv om behovene blev belyst, fik store grupper af udsatte børn ikke en ny og bedre tilværelse. De sikkerhedsnet, som ville kunne opfange de udsatte børn tidligt i deres risikoudvikling, blev aldrig skabt. Den utilstrækkelige udvikling af initiativer, som kan hjælpe udsatte børn og unge bliver ikke mindre utilstrækkelig i lyset af Balvigs konklusion i undersøgelsen *RisikoUngdom* om, at kriminalitet i barn- og ungdommen kan relateres til problemer i deres hverdag, problemer som et velfungerende sikkerhedsnet antageligvis vil være velegnet til at håndtere. Selv skriver Balvig: ”*Det er yderst sjældent, at de kriminelle handlinger, der begås af børn og unge under eller lige omkring den kriminelle lavalder, er særlig alvorlig for samfundet. Den helt afgørende grund til at interessere sig for deres kriminalitet er derfor hensynet*

til børnene og de unge selv. Deres kriminalitet er først og fremmest et problem, fordi den ofte er et symptom på, at de aktuelt har andre og alvorligere problemer i deres dagligdag, og fordi det drejer sig om handlinger, som kan give dem problemer, måske ikke aktuelt, men så siden hen i deres liv. Straffesystemet er ikke et system, der inkluderer folk i samfundet. Det er et system, der ekskluderer. Vejen til straffesystemet er derfor vejen ud af samfundet, ikke ind i samfundet” (Balvig 2002: 209).

Af samme grund er det yderst væsentligt, at der i relation til det sociale arbejde, skabes et sikkerhedsnet, som kan forhindre, at børn og unge udvikler systematisk kriminalitet. Motivet for en retrospektiv tilgang er gennem unges livshistorier, at skabe forståelse og indsigt i, hvilke sikkerhedsnet, der i fremtiden kan styrke det sociale arbejde og forbedre indsatsen mod at afværge, at børn og unge bliver kriminelle.

I det følgende afsnit *Et praktisk indblik – forebyggelse af kriminalitet* belyses, at børn og unges kriminalitet kan skyldes stigmatiserende og krænkende oplevelser, og at praktikers vurderinger af børn og unges problemkomplekser kan være mangelfulde, grundet personlige holdninger til løsningsmodeller.

Et praktisk indblik - Forebyggelse af kriminalitet

For at specialet er relevant i forhold til de overordnede rammekrav for studiet, er det væsentligt at specialet forholder sig til det sociale arbejde. I relation til det praktiske sociale arbejde er det velkendt, at praktikere har til opgave at identificere udsatte børn og unges problemkomplekser og ressourcer, og på baggrund heraf iværksætte faglige behovs- og risikovurderinger. Problematikken består i, at børn og unges problemkomplekser og ressourcer varierer, samt at ensartede problemstillinger sjældent opfattes helt ens, selv blandt praktikere. Det er ikke usædvanligt, at faglige vurderinger er mangelfulde og beror på den enkelte praktikers uddannelse, personlige forhold, erfaringer og holdninger til klienterne (Larsen 2005: 188). For specialet gælder det, at informanterne alle har begået systematisk kriminalitet i barn- og ungdommen, og derfor er det interessant at kigge på praktikeres muligheder for kriminalitetsforebyggelse i nærværende speciale. Af samme grund er det centrale, hvad specialets indsigt i stigmatiserings- og krænkelserprocessor kan bidrage med, i forhold til at identificere nogle generelle problemkomplekser, som kan være behjælpelige med henblik på de nødvendige faglige vurderinger. På denne måde kan specialet muliggøre at målrette sociale indsatser, der sigter mod at afværge udviklingen mod en ungdom som

kriminell. Dette betyder, at specialet sigter mod generering af viden med henblik på at forebygge systematisk kriminalitet. En tilgang til det sociale arbejde, som er i overensstemmelse med følgende citat: *"At forebygge især kriminalitet og u hensigtsmæssig adfærd, er meget positivt ... Hvis forebyggelse gennem socialt arbejde kan hindre, at børn og unge kommer ud i (værre) sociale problemer og kriminalitet, og hvis det kan hjælpe med til, at de unges adfærd bliver mere hensigtsmæssig ... ja så er det da langt af foretrække"* (Klitgaard og Hansen 2001: 33).

I problemformuleringens ordvalg ligger der en forståelse af, at der ikke umiddelbart eksisterer én årsagsforklaring på udviklingen mod systematisk kriminalitet. Denne forståelse forekommer ligeledes i bogen *Idéer og inspiration til arbejdet med socialt udsatte unge*, hvor førnævnte Klitgaard og Hansen udtrykker, at sociale problemer generelt opstår som konsekvens af uensartede omstændigheder (Ibid), hvilket ligeledes er gældende for kriminalitet. Således er en projektmedarbejder i samme bog citeret for følgende udtalelse: *"Det er ikke kriminaliteten, der er problemet for de unge. De er kriminelle, fordi de har nogle andre problemer. De to ting har ikke en skid med hinanden at gøre. De unge synes ikke, de har et problem. Deres problem er ikke, at de stjæler biler og smider molotovcocktails. Det er et problem for lokalområdet, men det er ikke deres problem. Deres problem er, at deres onkel skoddede cigaretter i nakken på dem, fra de var 10 år"* (Ibid: 34). Således kan der argumenteres for, at kriminaliteten ikke udgør det reelle problem for den unge, alligevel betragtes kriminalitet som et samfundsmæssigt problem, der kræver en reaktion. Og ofte er forebyggende indsatser langt mere effektive end straf (Ibid). Formålet er at nærstudere, hvorvidt, en oplevelse af stigmatisering og krænkelse, kan forklare kriminalitet. I relation til det forebyggende sociale arbejde er problemstillingen ikke mindre aktuel i henhold til ovenstående citat, hvor det kommer til udtryk, at nedværdigende og voldelig adfærd i forbindelse med opvæksten som konsekvens kan implicere kriminalitet. Derfor er det væsentligt, som tydeliggjort flere steder, at oparbejde mere viden om stigmatisering og krænkelse for at undersøge, om de har betydning i forhold til udviklingen mod systematisk kriminalitet.

Der er således interessant om specialets fokusering på de eksklusionsmekanismer, som kriminalitetstruede unge mødte allerede inden deres systematiske kriminalitet startede, vil bidrage med en relevant indsigt og viden, som med fordel kan benyttes i det forebyggende sociale arbejde med kriminelle unge.

Afrunding

Konsekvensen af specialets tilgangsvinkel er, at det inkluderer et narrativt element omkring unges livshistorier inden de kriminelle aktiviteter startede. Et sådant udgangspunkt medfører en subjektiv forståelse af, hvordan, og om unge oplevede en tilværelse med stigmatisering og krænkelse. Jeg har med specialet således valgt at undersøge et skæringspunkt i det sociale liv, hvor eksklusionsmekanismerne i form af stigmatisering og krænkelse tilsyneladende marginaliserer unge kriminelle og skaber en ”os” og ”dem” relation, og vil forsøge gennem specialet at tilføre viden om et forskningsområde, som efter samfundsforskeres² overbevisning har behov for en yderligere kortlægning. Berger og Luckmann udtrykker ukendte fænomener således: *”Hverdagens virkelighed (synes) altid at være en lysende zone på en mørk baggrund. Mens nogle virkelighedszoner er klart oplyste, ligger andre hen i halvmørke”* (Jacobsen 2004: 17). På samme måde ligger de stigmatiserings og krænkelsesprocesser, som i specialet antages at kunne føre til kriminalitet hos unge hen i halvmørke, og det er min opgave som undersøger at forsøge at belyse, om end blot en lille del, af halvmørket.

² Jævnført førnævnte citat med Zeuner et al. 2003: 108-109.

Videnskabsteoretisk indgangsvinkel

Dette afsnit vil indbefatte en kort redegørelse for specialets videnskabsteoretiske indgangsvinkel. I specialet giver jeg en formålsforklaring, som sigter mod at give en forklaring på, hvorfor unge bliver kriminelle. Hensigten er at identificere dybereliggende årsager for udøvelse af kriminalitet, ved at anskue individuelle oplevelser af stigmatisering og krænkelse, som ligger forud for en kriminel udvikling. Dermed er det centralt at opnå kendskab til, hvordan informanterne har oplevet stigmatisering og krænkelse. I specialet går forklaringsretningen fra individniveau til samfundsniveau. Det betyder, at jeg tager udgangspunkt i mennesket og derudfra forklarer sociale fænomener (Gilje 2002: 200). Eftersom samfundet ikke kan reduceres til enkeltindivider, er det en logisk følge, at specialet tager udgangspunkt i det enkelte menneske, samtidig med at mennesket betragtes som en del af den samfundsskabte virkelighed. En virkelighed som ligeledes har indvirkning på menneskets handlemuligheder.

Af videnskabsteoretiske traditioner trækker jeg på en fænomenologisk og hermeneutisk tilgang. Inden for fænomenologien er målet at belyse, hvad der fremstår og hvordan det fremstår. Den vil udforske menneskenes perspektiver, indfange den levede virkelighed og give detaljerede beskrivelser af menneskers subjektive meningsunivers (Kvale 2005: 61-62). En betydelig fænomenologisk pointe er, at verden skal beskrives, som den opleves af menneskene og virkeligheden skal defineres, som menneskene opfatter den (Kvale 2005: 62).

Med udgangspunkt i fænomenologien vil jeg i analysens del 1 netop søge at opnå og bringe forståelse for de unges levede liv gennem detaljerede beskrivelser, uden nogen videre overvejelse, om årsagen til beskrivelsen. Herved er det de unges perspektiver der er i fokus. Fænomenologien rummer ikke et så bredt og direkte udtryk for fortolkning, som jeg ønsker, idet jeg mener, det er min opgave at forstå og give et nyt blik på problemstillingen ved selv at foretage en fortolkning. Derfor vælger jeg at supplere med en fortolkende tilgang, da jeg ligesom Dilthey mener, at handlinger er forbundet med et motiv (Lübcke 2007: 396). Til at begribe disse handlinger, det som mennesket føler, tænker og gør, benyttes den hermeneutiske, fortolkende, metode. Med hermeneutikken er det således centralt at forstå og fortolke sociale handlinger, som menneskene tillægger mening. Det er

herigennem der, i analysens del 2, skal opnås forståelse og fortolkning af unges stigmatiserende og krænkende oplevelser.

I specialet kombineres den fænomenologisk-hermeneutiske forståelse desuden med en socialkonstruktivistisk tilgang. Således betragter jeg den menneskelige og samfundsmæssige virkelighed som socialt konstrueret, og således ikke som noget, som eksisterer uafhængigt af menneskets bevidsthed (Rasborg 2004: 349). I kraft af dette betragter jeg i specialet unges kriminelle udvikling som resultatet af de samfundsmæssige strukturerer. Idet jeg forsøger at formidle fortolkninger af, hvordan unge udviklede systematisk kriminalitet, kan jeg næppe undlade at benytte sociale kategorier. Således bevirker al formidling, at man ikke kan undslippe, til en vis grad, at fikse meningsindholdet. Det er derfor vigtigt at fastholde, at mine begreber og brugen af disse, i analysen, ligeledes er sociale konstruktioner og ikke absolutte størrelser. I litteraturen findes der forskellige retninger indenfor socialkonstruktivismen. Collin benytter en distinktion mellem en erkendelsesteoretisk og en ontologisk tese. Den erkendelsesteoretiske tese går på, hvorvidt erkendelse bestemmes af den sociale kontekst, mens den ontologiske tese påstår, at genstanden for erkendelse også er en socialt bestemt størrelse. Collin påpeger endvidere, at de to teser kan anvendes på to forskellige virkelighedsområder: den fysiske og den sociale virkelighed (Collin 1998: 41). I min forståelse af virkeligheden og hverdagslivet som en social konstruktion, abonnerer jeg på en fænomenologisk forståelse. Denne betragter, kort fortalt, mennesket som skaber af samfundet, men samtidig påvirker samfundet mennesket. Hermed bliver mennesket et produkt af samfundslivet (Berger og Luckmann 2004: 99). Således kan denne forståelse placeres såvel i det erkendelsesteoretiske og i det ontologiske felt. I det ontologiske felt, da den sociale virkelighed skabes gennem eksempelvis roller og institutioner. Men samtidig i det erkendelsesteoretiske felt, da en subjektiv oplevelse af den sociale virkelighed internaliseres og derpå konstrueres (Rasborg 2004: 370). Det er i det sidste felt jeg finder forklaringen på unges udvikling mod systematisk kriminalitet i ungdommen.

Metode

Valget af den kvalitative og ikke kvantitative metode begrundes med, at den kvalitative metode giver bedre mulighed for at gå i dybden, end den ren kvantitative metode gør. Den kvantitative metode anskueliggør først og fremmest hyppighed og udbredelse, hvor jeg med den kvalitative metode bliver i stand til at forklare og forstå (Kvale 2005: 41). I nedenstående afsnit *Metodevalg* begrundes det, hvorfor det kvalitative interview er en metodisk velkvalificeret tilgang til at undersøge specialets problemformulering. Hvorvidt den kvalitative metode vælges frem for den kvantitative metode, har betydning for en række områder. Områder som bør gennemtænkes i relation til at opnå viden om eventuelle problemstillinger ved forskningsarbejdet. Behandlingen af områderne gennemgås i nedenstående.

Metodevalg

For at forstå mit valg af det kvalitative interview som dataindsamlingsmetode henvises til Kvales beskrivelse af det kvalitative forskningsinterviews forståelsesform: (...) ”*et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener*” (Kvale 2005: 19). Herudfra beskriver Kvale 12 aspekter, som sammenlagt repræsenterer en beskrivelse af forståelsesformen (Ibid: 41-42). I forståelsesformen finder jeg belæg for at vælge det kvalitative interview, eftersom særligt to aspekter appellerer til mig. Det være sig, at genstanden for det kvalitative interview er den interviewedes livsverden, og at man via fortolkning forsøger at afdække meningen af væsentlige temaer i den interviewedes livsverden (Ibid: 41). Ved hjælp af denne metode er det muligt at opnå indblik i menneskets egen logik og mentale verden. Herved kan jeg få en forståelse af informanternes egne oplevelser og deres fremfærd. Ved at fokusere på menneskets egen forståelse af verden, distancerer jeg mig fra den empiriske–analytiske videnskabstradition og lægger mig op af en fænomenologisk–hermeneutisk videnskabstradition, som ligger implicit i det kvalitative forskningsinterviews forståelsesform (Kvale 1987: 162).

I følgende afsnit *Interviewovervejelser* anskueliggøres det, hvorfor det narrative interviews principper er inspirerende og anvendelige i forhold til specialets kvalitative karakter. Herefter følger

en diskussion af, hvorfor det individuelle interview er valgt som dataindsamlingsmetode, frem for gruppeinterview og observationsstudier.

Interviewovervejelser

Som tidligere nævnt vil indsamlingen af empiri ske ved hjælp af interviews. Jeg er interesseret i unges oplevelse af stigmatisering og krænkelse, hvorfor jeg har forsøgt at give interviewene et narrativt præg, ved at bede de unge beskrive sig selv og fortælle deres livshistorie. Livshistorier udtrykker menneskets projekt og identitet (Rendtorff 2004: 290), samtidig med at livshistorier dækker et fundamentalt menneskeligt behov: *”Vi bruger fortællinger for at få sammenhæng i vores oplevelser og erfaringer, som er tidsmæssigt adskilte. Vi sammenligner analoge begivenheder og forsøger narrativt at forstå, hvad der er sket og hvorfor, for at finde mening med handlinger og hændelser. Fortællinger knytter intentioner, handling og resultater sammen og hjælper os til retrospektivt at forklare og fortolke menneskelige handlinger og følelser ... Fortællingerne er afgrænsede af en begyndelse og en afslutning, men de er ikke lukkede udsagn, de er åbne for fortolkning og for en diskussion af mening”* (Horsdal 1999: 10-11). Den grundlæggende ideologi og strategi bag mine interviewovervejelser er, at man skal være lydhør over for informanternes egne opmærksomhed på enkelte episoder af deres liv. Derfor må det konkrete spørgsmål forberedes i situationen, idet hver livshistorie er unik. Ved at give informanterne plads til at udtrykke sig opnås formentlig dybde og således en større chance for at få indblik i informanternes stigmatiserende og krænkende oplevelser.

Interviewene er strukturerede efter et narrativt ideal om en tredeling af interviewet (Ibid: 106). Indledningsvis vil informanterne få besked om, at de skal forestille sig, at de vil skrive en selvbiografi, og at de skal fortælle mig de ting, som de vil skrive i deres biografi. Derefter spørges ind til forskellige temaer i deres livshistorie, hvor jeg vil bestræbe mig på at lytte fordomsfrit (Kvale 2005: 139). Tidligere erfaringer med interview har gjort mig bevidst om, at det kan være vanskeligt for informanter at fortælle deres historie. Derfor har jeg valgt at udforme forskellige temaer som interviewet kan fortsætte ud fra, hvis det skulle vise sig nødvendigt. Som følge af interviewets narrative tilgang, foreligger der åbenhed i henhold til ændringer af den rækkefølge og form, temaerne stilles i. Et eksempel på et tema er *”kan du fortælle om dengang du startede med*

kriminalitet” eller ”*kan du fortælle hvorfor du udviklede en kriminel løbebane*”. Intentionen er, at få informanterne til at give narrative beskrivelser af forskellige oplevelser erfaret tidligere i livet. Væsentlige spørgsmål som ikke er blevet besvaret via interviewene, vil blive stillet i tredje og sidste fase af interviewet³ (Horsdal 1999:109).

Jeg betragter livshistorier som fortalte konstruktioner af et livsforløb, som bringer indblik og forståelse i menneskets personlige oplevelser. Livshistorier er retrospektive fortællinger, hvor der kan være en ganske stor tidsdimension mellem fortællertidspunktet og det fortalte (Breumlund og Hansen 2001: 33). Gennem det levede liv er de samme oplevelser blevet fortolket mange gange. Fortællingerne konstrueres af mennesket, men tolkninger og aspekter tilpasses konteksten. Fortællingerne vil derfor afhænge af mange forskellige faktorer, såsom interaktionen mellem interviewer og den interviewede. Således kan fortællingerne aldrig give et dækkende billede af det faktiske levede liv, men et fortolket udsnit. Ligesom ledende spørgsmål og kropssprog fra intervieweren kan være med til at bestemme, hvilken fortælling, den interviewede fortæller, kan den mentale tilstand og fortrængninger hos den interviewede påvirke fortællingerne (Ibid: 33-34). Derfor er det vigtigt at være opmærksom på, at livshistorier er fortalte konstruktioner, som ikke nødvendigvis lader sig genfortælle.

Idet specialets formål er at afdække, om unges oplevelse af stigmatisering og krænkelser udgør en risikofaktor i forhold til at udvikle systematisk kriminalitet, finder jeg det metodisk mest hensigtsmæssigt at vælge det individuelle interview. Igennem denne interviewform bliver menneskets personlige oplevelse af stigmatisering og krænkelser mest synlig (Ibid: 29). Derfor betragter jeg ikke et gruppeinterview som en frugtbar vej, der kan synliggøre menneskets oplevelse af stigmatisering og krænkelser. Observationsstudier af informanternes oplevelse af stigmatisering og krænkelser er ikke mulig, taget specialets retrospektive tilgang i betragtning. Desuden afhænger informanternes oplevelse af stigmatisering og krænkelser af deres egne refleksioner over, og beskrivelse af oplevelserne og ikke af, om jeg mener hændelser må have virket stigmatiserende eller krænkelser. Dog kunne feltarbejde i miljøer (skoler, fritidsklubber osv.), hvor stigmatiserings- og krænkelserprocesserne foregår, formentlig have givet mig en kropsliggjort erfaring af disse miljøer.

³ Alle interviewguides og udførte interviews kan findes på vedlagte bilags cd.

Således ville det have været muligt at tilegne mig en nærmere forståelse af, hvad det vil sige at opleve stigmatisering og krænkelse. Dette sker ved, at observationer kan give et indblik i felter, som kan være vanskeligt at opnå via interviews alene, da det er muligt at indfange kulturelle selvfølgeligheder og tavs viden, som ikke nødvendigvis udtrykkes i en samtale (Hastrup 2005: 26). Til trods for fordelene ved observationsstudiet afgrænser jeg mig alligevel fra det. For det første fordi det ikke harmonerer med specialets retrospektive tilgang, dernæst på grund af det pragmatiske argument om specialets relativt begrænsede tidshorisont, som vanskeliggør at inddrage flere forskellige metodiske tilgange. Min metodiske tilgang bestående af fem individuelle interviews med unge vil blive suppleret med to interviews med tre pædagoger, som har arbejdet med unge kriminelle igennem en årrække. Ulempen ved denne fremgangsmåde er, at de eventuelle stigmatiserings- og krænkelsesprocesser, som de unge har oplevet i forhold til udviklingen mod systematisk kriminalitet, ikke kan belyses med pædagogers opfattelse af, hvorfor de udviklede systematisk kriminalitet. Omvendt har pædagogerne qua deres uddannelse og erfaring med kriminelle unge indsigt i, hvad der kendetegner deres liv, og kan beskrive nogle karakteristika, som kendetegner nogle af de problemer, unge typisk har kæmpet med igennem deres opvækst. Ligeledes kan pædagogerne formentlig bringe forståelse for, hvorfor nogle unge udvikler systematisk kriminalitet og beskrive nogle generelle risikofaktorer, som ofte har haft en betydning. Idet interviewene med de unge berører følsomme emner, som de muligvis har fortrængt eller ikke ønsker at fortælle om til udenforstående, kan det betyde at interviewene ikke giver den ønskede indsigt i og forståelse af de unges opvækst. Interview med pædagoger giver mig dermed en mulighed for at skaffe en generel viden om kriminelle unges opvækst, der kan supplere de unges egne historier. Desuden kan der argumenteres for, at pædagogernes erfaring med kriminelle unge betyder, at deres historier er mere almene og repræsenterer problemstillinger, som ofte er forekommende hos unge, som udvikler systematisk kriminalitet. I interviewene med pædagogerne har jeg ikke tilstræbt den samme narrativitet, da jeg ikke søger et nuanceret indblik i deres livsverden, men nærmere søger deres professionelle viden om, hvilke årsager, de mener, har betydning for, at unge påbegynder systematisk kriminalitet. Interviewene med pædagogerne er dog udformet således, at de i vid udstrækning får mulighed for at beskrive deres erfaringer, og interviewet vil derfor have mange af de samme karakteristika som et mere narrativt interview.

I nedenstående afsnit *Forskerens rolle* præsenteres forskerens fremtrædende rolle i indsamlingen af data, når den kvalitative metodetilgang anvendes.

Forskerens rolle

I modsætning til den kvantitative tilgang, er det gældende, at forskeren indgår i et samspil med de mennesker, som repræsenterer undersøgelsens interesseområde. Forskeren bliver således afgørende for kvaliteten af den frembragte viden, såvel som ansvarlig for de mere etiske problemstillinger i det kvalitative interview. I forlængelse heraf bliver forskeren det væsentligste redskab for indhentning af viden (Kvale 2005: 122-123), hvilket, alt afhængigt af det videnskabelige paradigme, bliver en fejlkilde eller en positiv forudsætning for at kunne komme i besiddelse af en dybere forståelse (Riis: 19). Det kvalitative interview fravælger altså de kvantitative undersøgelsers bestræbelse efter objektivitet (Ibid: 19), hvor forskerens indflydelse på måleresultaterne søges nedtonet. Idet Kvale ikke mener, at det er muligt at differentiere sig fra genstandsfeltet, skal man være bevidst om, hvad man gør, og man skal være bevidst om interaktionens betydning mellem den interviewede og interviewerens og så benytte denne viden konstruktivt (Ibid: 46).

Som Kvale udtrykker det, er reliabiliteten typisk lav i en kvalitativ undersøgelse, da kompleksiteten og omstændighederne ved et interview besværliggør, at det lader sig gentage med samme resultat (Ibid: 45). I denne sammenhæng påpeger Kvale, at der ikke i kvalitative interviews søges reproducerbare data. Pointen er tværtimod at få dybde og nuancer i forståelsen af det fænomen, som behandles (Ibid: 45). Dette sker ved, at der i en interviewsituation produceres data gennem meningstilkendegivelser, som er kontekstbestemte og produceret i samspil med interviewerens, og dermed beror på subjektive forståelser. Dette betyder, at et interview ikke kan gentages. Havde jeg forsøgt at gentage et interview, vil informanten sandsynligvis være kommet i besiddelse af en ny indsigt og derfor komme med modificerede udtalelser på samme spørgsmål (Kvale 1987: 167). Dette kan dog ikke anskues som et bevis på, at metoden ikke er videnskabelig, men det kan give anledning til uvidenskabelige fortolkninger, hvis jeg som interviewer ikke er opmærksom på den indflydelse, jeg udøver på den viden, som produceres under interviewet. Derfor er et væsentligt kriterium gennemsigtighed, hvilket betyder, at jeg skal argumentere for, hvorfor jeg har fortolket, som jeg har (Kvale 2005: 203).

I næste afsnit *Etiske overvejelser* tydeliggøres, hvilke etiske retningslinjer, jeg som undersøger, skal forholde mig til. Overvejelserne er præget af, at det ikke er hensigten at være moralsk dømmende

overfor de unge. Herudover forklares, hvilke tanker, der er gjort for at forhindre, at de unge lider unødige overlast ved at deltage i et interview. Idet interviewene med de unge i højere grad vil berøre personfølsomme områder sammenlignet med interviewene med pædagogerne, vil afsnittet overvejende handle om de etiske overvejelser gjort i forbindelse med at interviewe de unge.

Etiske overvejelser

Da den kvalitative tilgang fokuserer på at forklare, forstå og fortolke på informanternes udtalelser, kan en anledning til kritik være, at forskeren implicit kan siges at have en højere form for indsigt og forståelse end informanterne (Riis 2001: 148). Forskeren forsøger at fortolke de enkelte udtalelser ud fra deres reelle kontekst gennem anvendelsen af selvvalgte teorier, hvis opfattelse ikke partout deles af informanterne (Ibid: 128). Indlejret i fortolkningsprocessen besidder forskeren altså definitionsmagten, eftersom det er forskerens fortolkning af informanternes udtalelser, der kommer til udtryk. I tilknytning hertil er begrebet *subjekt-lebenswelt farlighed* relevant. Det vil sige, at man skal være opmærksom på forskermagten og undlade, at forskeren definerer andres liv for dem. Ellers kan det bevirke, at forskeren problematiserer ting i informanternes liv, som de måske ikke selv finder problematiske (Jacobsen og Kristiansen 2001: 58-59). I relation til specialet vil det sige, at jeg skal være opmærksom på ikke at overproblematisere de unges opvækst, således at jeg ikke tillægger dem en oplevelse af stigmatisering og krænkelse, som de reelt aldrig har oplevet. Det er hensigten bag specialets analyse at forholde sig så loyalt som muligt til den indsamlede empiri, for herved at overkomme eventuelle etiske problemstillinger omhandlende forskeren som teoretisk bedrevidende (Riis 2001: 149).

I forhold til at interviewe de unge er det vigtigt, at jeg opretholder en realistisk og naturlig nærhed til de unge samtidigt med, at der fremkommer en professionel distance. Winsløw påpeger, at man i undersøgelser omhandlende sociale fænomener, herunder også stigmatiserede og krænkede grupper, uforvaret kan volde skade på informanterne. Han fremhæver blandt andet, hvordan forskerens interesse kan blive mistolket af informanten som en invitation til et venskab (Winsløw 1991: 17). Det kan derfor have negative bivirkninger for informanten senere at måtte sande, at forskeren ikke ønsker videre kontakt. For at afværge sådanne eventuelle misforståelser blev de unge informeret om formålet med interviewet.

I interviewsituationen med de unge vil jeg forsøge at skabe så afslappet og trygt et miljø som muligt. Dette tilstræber jeg ved at møde dem i lokaler, som Det Sociale Jægerkorps og opholdssted X⁴ stiller til rådighed. At skabe en tryk atmosfære har ligeledes meget med situationsfornemmelse at gøre. I forbindelse med interviewsituationer er det derfor væsentligt at være opmærksom på, hvornår man kan stille uddybende spørgsmål, og hvornår man skal være mere forsigtig og undlade at stille uddybende spørgsmål (Jacobsen 2004: 18). Winsløw betoner, hvordan forskeren kan traumatisere informanten ved eksempelvis at spørge ind til temaer, som informanten har fortrængt. Winsløw mener, at dette kan afhjælpes med den rigtige forhåndsviden om informanten (Ibid: 19-20). Af respekt for informanternes fortrolighed og institutionernes tavshedspligt var min forhåndsviden om de unge sparsom, dog var jeg bekendt med, at de unge alle har en kriminel fortid. Uden forhåndsviden er det derfor særligt vigtigt at reflektere over, hvilke konsekvenser det kan have for de unge at deltage i et interview, idet de kan have problemer, jeg ikke har kendskab til eller forståelse for, som jeg gennem interviewet kan forværre. For at komme udenom disse etiske komplikationer fik de unge en briefing gennem institutionerne om formålet med specialet og om, hvilket fokus interviewet ville have (Kvale 2005: 132).

Pædagogerne fik ligeledes en briefing inden interviewet. Herved var det muligt for dem at vurdere, om de ønskede at deltage, og om interviewet ville komme ind på temaer, som ville overskride, hvad de etisk finder forsvarligt at snakke om.

Følgende afsnit *Indtrædelse i feltet* er en beskrivelse af, hvordan jeg kom i kontakt med de unge, samt en beskrivelse af Det Sociale Jægerkorps og opholdssted X.

Indtrædelse i feltet

I bestræbelsen på at etablere kontakt til unge, kontaktede jeg Kriminalforsorgen i Frihed i Aalborg, idet denne er forpligtet til at føre tilsyn med lovovertrædere op til to år efter endt strafudmåling (Internet 1). Det viste sig dog, ikke at være muligt at skabe kontakt til informanter gennem Kriminalforsorgen i Frihed, da personalet ikke havde ressourcer til at hjælpe. Derefter kontaktede jeg Det Sociale Jægerkorps og opholdssted X. Begge institutioner fandt min henvendelse

⁴ For yderligere information om Det Sociale jægerkorps og opholdssted X se afsnittet *Indtrædelse i feltet*.

interessant, og kontakten til de unge blev etableret via institutionernes medarbejdere⁵. Ved at overdrage udpegningen af informanter til medarbejderne er der risiko for bias. Det kan forekomme ved, at informanterne repræsenterer særligt kvalificerede personer til interview, og ikke nødvendigvis de personer, hvis livshistorier giver den bedste indsigt i problemstillingen. Mængden af interviews vil derfor mindske risikoen for bias, ved at give et bredere udsnit af informanter. For at belyse problemformuleringen tilstrækkeligt grundigt var det min hensigt at komme i kontakt med fem til otte informanter, idet jeg i specialesammenhæng, tidshorisonten og ressourcer taget i betragtning, anser det for urealistisk, at komme i kontakt med et større antal informanter.

Beskrivelse af Det Sociale Jægerkorps

Det Sociale Jægerkorps er Aalborg kommunes ungdomsceners opsøgende afdeling. Afdelingen har eksisteret siden 1986 som en mulighed for unge i alderen 12 til 25 år (Internet 2), der gerne vil foretage positive ændringer i deres liv, men ikke selv har forudsætningerne til at gennemføre disse ændringer (Bilag⁶).

Målgruppen er unge, som af forskellige årsager ikke trives, og som har svært ved at tilpasse sig eksisterende sociale hjælpetilbud. En del af disse unge har tidligere været anbragt på anbringelsessteder eller i familiepleje uden, at det har virket efter hensigten. Derfor er korpset: (...) *”målrettet de svageste unge, der er meget socialt belastede, og som lever et ukontrolleret liv uden seriøse voksenkontakter og med mangelfuld eller uden tilknytning til uddannelsesinstitutioner eller arbejdsmarkedet”* (Bilag). Det Sociale Jægerkorps opsøgende arbejde bevirker, at de typisk arbejder udenfor de traditionelle institutionelle rammer, udenfor på gaden, hvor de unge bevæge sig (Internet 2).

Opgaven for korpset er at give de unge lyst og mod til at ændre adfærd igennem skabelsen af en fortrolig kontakt. Hensigten er primært, at de unge får genopbygget kontakten til det sociale hjælpesystem (Bilag).

⁵ Se kontaktemailen til institutionerne på vedlagt bilags cd.

⁶ Referencer med kildehenvisningen ”Bilag” er baseret på et internt papir (pdf – fil) udleveret af Det Sociale Jægerkorps. Se filen på vedlagt bilags cd.

Beskrivelse af opholdssted X

Opholdssted X er et privatejet opholdssted med plads til 12 unge i alderen 13-19 år. Institutionens målgruppe er beskrevet som unge, der er udadreagerende med følelsesmæssig uafklarethed og ofte i begyndende kriminalitet og misbrug. De har som oftest både uheldige og mange anbringelser bag sig, og har således ikke kunnet profilere af det eksisterende behandlingssystem. Det pædagogiske arbejde på institutionen præges af et anerkendende og individuelt menneskesyn, og samarbejdet mellem den unge og pædagoger er individuelt tilrettelagt. Det er pædagogens ansvar at give den unge de forudsætninger i hverdagen, som bevirker, at vedkommende kan starte en konstruktiv udvikling.

Opholdssted X består af forskellige afdelinger blandt andet "Ankomstafdelingen", "Stedet", "Gården" og "Skolen", hver med sin funktion. Ankomstafdelingen består i et afklarende introforløb, hvor der udfærdiges en behandlingsplan i forhold til den unges behov. På "Stedet" igangsættes denne behandlingsplanen. Hensigten er, via et terapeutisk forløb, at give den unge troen på, at forandring er mulig. På Gården fortsætter behandlingen af den unge sammen med kontaktpersonerne fra Ankomstafdelingen og Stedet. Gården bliver betegnet som et opholdssted, og her skal den unge lære at forholde sig til at skulle udsluses fra institutionen. Skolen er en intern skole og rummer 10 elever i alderen 12 -18 år. Skolen er meget rummelig, og skemaet er tilpasset den enkeltes vanskeligheder og kompetencer. Derfor er der plads til individuelle forskelligheder⁷.

I næste afsnit *Målgruppevalg* er der opstillet kategorier, der danner ramme for de kriterier, de unge skal opfylde for at medvirke i specialet. Kategorierne giver en forståelse for, hvilke overvejelser, som ligger bag de til- og fravalg, som er foretaget.

Målgruppevalg

Af hensyn til specialets reliabilitet er det væsentligt med en afgrænsning for at komme i besiddelse af en grundlæggende forståelse af det felt, som undersøges. Kvale argumenterer for, at det er almindeligt, at informanter ikke udvælges tilfældigt, men ud fra om de er relevante i relation til det,

⁷ Referencer med kildehenvisninger er i afsnittet undladt på grund af etiske overvejelser angående anonymiseringen af de unge. Kildehenvisningerne vil principielt kunne opgives i forbindelse med bedømmelsen af specialet.

der undersøges (Kvale 2005: 228). Første afgrænsning involverer køn, hvor hankøn er prioriteret, idet hovedparten af den grove kriminalitet begås af drenge (Balvig 2002: 216). Drengene skal som udgangspunkt være mellem 15-25 år. Livshistorier er tilbageblik, hvor fortællingerne løbende fortolkes og rekonstrueres via et livsforløb. For at minimere tidspunktet mellem det fortalte og tidspunktet for fortællingen, må drengene derfor ikke være ældre end 25 år. Hertil skal tilføjes, at Det Sociale Jægerkorps normalt ikke samarbejder med studerende af hensyn til deres klienters ofte unge skrøbelige sind. Valget om at samarbejde med mig, blev truffet på baggrund af, at jeg blandt andet søgte at komme i kontakt med myndige informanter, og at de dermed selv vil være i stand til at vurdere hensigtsmæssigheden i at deltage i et interview. Desuden besluttede jeg i samråd med Det Sociale Jægerkorps og opholdssted X, at der ikke skulle tages kontakt til drenge, som institutionerne vurderede kunne lide unødvendig overlast ved at deltage i et interview.

Før pædagogerne kan have dannet et sigende og reelt billede af kriminelle unges livssituation, er det væsentligt, at de har beskæftiget sig med kriminelle unge gennem en langvarig periode. Derfor prioriteres det, at pædagogerne har været beskæftiget med unge kriminelle i en periode på mindst 5 år.

I nedenstående afsnit *Målgruppevalg – et kritisk perspektiv* diskuteres fordele og ulemper ved denne fremgangsmåde.

Målgruppevalg – et kritisk perspektiv

Når man vælger at afgrænse en undersøgelse, er det vigtigt at være opmærksom på, at man ikke leder undersøgelsen i en bestemt retning, så man finder de problemstillinger inden for interesseområdet, man antager at finde. Dette skal der tages højde for i dette speciale, idet jeg er kommet i kontakt med drengene via Det Sociale Jægerkorps og opholdssted X, som koncentrerer arbejdsindsatsen mod at forbedre netop de svageste unges situation. Unge som antageligvis har oplevet at være i konflikt med både sig selv og samfundet. Denne problematik søges mindsket ved specialets narrative tilgang, som kan bringe uforudset viden.

Da formålet med specialet er at belyse om en oplevelse af stigmatisering og krænkelse kan forklare, hvorfor unge bliver kriminelle, kan der argumenteres for, at afgrænsningerne er uinteressante, og at

det ikke er afgørende, om det er en drengs eller piges opvækst, som undersøges. I en undersøgelse som denne skal man være forsigtig med at generalisere, og er drengenes livshistorier vidt forskellige, vil det måske ikke give mening at generalisere i det hele taget. Derfor skal afgrænsningen ansues som et værktøj, som kan gøre det muligt i analysen at angive områder, hvor der forekommer et sammenligningsgrundlag mellem drengene, som vil kunne tilvejebringe indblik i, hvor der, i henhold til det sociale hjælpesystem, kan skabes fremgang i arbejdet med at reducere stigmatiserende og krænkende oplevelser. Endnu et punkt som kan kritiseres ved afgrænsningen er, at der ikke vil kunne iværksættes initiativer for piger, da deres situation ikke granskes. Kvalitative undersøgelser med et begrænset empirisk materiale vil ofte have svært ved at tage forbehold for de mange problemstillinger, som utvivlsomt vil forekomme i et komplekst og problemfyldt område inden for et socialt arbejde som dette. Styrken er derimod, at der med en målrettet undersøgelse formentlig opnås en dybere forståelse af det, der undersøges, hvilket i dette tilfælde gerne skulle kunne bruges i bestræbelserne på at hjælpe de drenge, som begår hovedparten af den stigende grove kriminalitet, og som har vanskeligt ved at bryde med de kriminelle aktiviteter.

Teoretisk ramme

I kapitlet beskrives teorierne, som danner grundlag for bearbejdning af empirien. Anvendelsen af teorierne vil ud over behandlingen af empirien også anvendes i analysen. Det er vigtigt at gøre opmærksom på, at teorierne primært anvendes til vurdering af empirien.

De teoretiske positioner vil indledningsvis starte med en præsentation af henholdsvis Goffman og Honneth. Følgende uddybes deres antagelser med en gennemgang af centrale begreber i forhold til specialet. Afsnittet har til formål at bidrage til en konkretisering af problemstillingen, og skabe en ramme for fortolkning af empirien. Teorierne vil ikke blive sammenlignet, men nærmere sammenkoblet i analysearbejdet.

Erving Goffman

Goffmans baggrund og teoretiske positionering har oprindelse i en forskningstradition, som relaterer sig til studiet af hverdagslivet, og som er empirisk funderet. Goffman repræsenterede blandt andet sammen med Garfinkel den nordamerikanske mikrosociologiske tradition. Begge beskæftigede de sig med mekanismerne i den menneskelige interaktion. Goffman introducerede med sin ph.d. afhandling i 1953 ideen om en særskilt samhandlingsorden, som fremstiller et særligt domæne for samhandling, der følger sine egne procedurer og regler (Jacobsen og Kristiansen 2005: 19-20). Goffman repræsenterer den symbolske interaktionisme, som fokuserer på subjektet. Blikket er derfor rettet mod det enkelte menneske og dets handlinger. Ifølge den symbolske interaktionisme og Goffman, handler mennesket, i mødet med andre mennesker, i henhold til den virkelighedsopfattelse dette besidder. Mennesket ser følgelig verden ud fra den betydning, verden har for mennesket. Denne betydning er til konstant forhandling, da mennesket er dynamisk og dermed kontinuerligt, gennemlever og erfarer nye sociale processer (Goffman 1992: 11-14). Følgende gennemgang af begrebet *stigma*, skal ses i henhold til menneskets oplevelse af stigmatisering.

Der er i specialet lagt særlig vægt på stigmatiseringsproblemet, og på hvorledes unge reagerer i forbindelse med en følelse af stigmatisering. Disse reaktioner kan variere og således efterlade mere

eller mindre dybe spor. Om en følelse af stigmatisering kan forklare, at drenge påbegynder systematisk kriminalitet, står derfor som et centralt spørgsmål at afdække i specialet.

For at belyse betydningen af begrebet stigmatisering, tager jeg udgangspunkt i Erving Goffmans *Stigma* (1974), som er et studie af situationer, hvor de ”normale” og de stigmatiserede mødes, og den stigmatiseredes personlige og sociale identitet. Formålet med afsnittet er ikke at give en fyldestgørende gennemgang af Goffmans teoriapparat om stigmatisering. Jeg vil derimod begrænse gennemgangen til at omhandle, hvad der er relevant for specialet.

Social identitet

Ifølge Goffman skal forklaringen på, at der finder stigmatisering sted, findes i måden aktører interagerer på i samfundet, og den måde vi tilskriver hinanden social identitet. Rutiner i samfundet bidrager til, at det er muligt at placere mennesker i forskellige kategorier, og det er naturligt for aktørerne i samfundet at tildele mennesker fra de forskellige kategorier, forskellige egenskaber (Goffman 1974: 11-12). Når vi som aktører i samfundet møder en fremmed, bruger vi det første indtryk, vi får af den fremmede til at placere denne i en bestemt samfundsmæssig kategori. Herudfra tilskriver vi den fremmede bestemte egenskaber, og dermed får vi også bestemte forventninger til den fremmede. Vores interaktion med hinanden lettes ved, at vi interagerer på baggrund af genkendelse af kategorier og egenskaber. Vi skal ikke gøre en stor indsats i hver eneste ny interaktion for at identificere menneskers sociale identitet. Forventningen til, hvordan et andet menneske er, kalder Goffman for det pågældende menneskes *tilsyneladende sociale identitet*. Den tilsyneladende sociale identitet stemmer ikke altid overens med menneskets *faktiske sociale identitet*, som er den identitet, mennesket faktisk besidder. Hvis dette er tilfældet, vil den pågældende reduceres til et uværdigt og fordærvet menneske, i de ”normales” øjne, idet disse ikke mener, at mennesket er ligeværdigt: ”He is thus reduced in our minds from a whole and usual person to a tainted, discounted one. Such an attribute is a stigma, especially when its discrediting effect is very extensive; sometimes it is called a falling, a shortcoming, a handicap. It constitutes a special discrepancy between virtual and actual social identity (Goffman 1974: 12-13). Et stigma er forholdet mellem særlige kendetegn og stereotyper, og afhænger af den pågældende kontekst. Derfor vil alle mennesker, på et givent tidspunkt, i større eller mindre grad, udsættes for stigmatisering (Goffman 1974: 14). Goffmans begreber om tilsyneladende og faktisk social identitet er interessante i relation til at belyse, hvilke forventninger der tilskrives drengene, og hvorvidt de

har oplevet at falde uden for disse forventninger og ikke opfylder de roller og antagelser, der blev tillagt dem. Derfor er det interessant at undersøge om drengene oplevede, at de blev pålagt egenskaber, som forårsagede mindreværdskomplekser i forhold til deres jævnaldrende. Formålet er således at se om drengene føler uoverensstemmelse mellem de valg, de forventes at have taget, og de valg de reelt har taget, og om det har bevirket en følelse af stigmatisering, som kan forbindes med systematisk kriminalitet. Altså om et eventuelt forventningspres fra de nære omgivelser har foranlediget til at opsøge et kriminelt miljø, hvor vedkommende kunne leve op til forventningerne og ikke blive betragtet som et menneske med lav værdi.

Gruppetilhørsforhold

Den stigmatiseredes tanker om sig selv bliver dannet af grupper (Ibid: 137). I den sammenhæng er der to grupper, en *in-gruppe* og en *out-gruppe*. Goffman betegner en in-gruppe som bestående af: (...) ”personer, som sandsynligvis må lide de samme afsavn (...) på grund af, at de har et og samme stigma” (Goffman 1975: 144). Når det stigmatiserede menneske vælger sit tilhørsforhold til enten in-gruppen eller out-gruppen, vil mennesket ofte referere til gruppen via betegnelser som ”os” eller ”min gruppe” (Goffman 1974: 35). In-gruppen består af de medstigmatiserede, og disse mener, at de er den stigmatiseredes ”rigtige” gruppe. Hvis det stigmatiserede menneske vender sig fra gruppen, vil de betragte mennesket som ”tåbelig”. Omvendt vil de betragte mennesket som loyal og oprigtig, hvis det vender sig til dem. Goffman ser dette som en klar illustration af et grundlæggende sociologisk tema: ”de egenskaber, den natur, som et individ tildeler sig selv, og som han tildeles af os andre, udspringer af beskaffenheden af hans gruppetilhørighed” (Goffman 1975: 144). Derfor skal det undersøges om et eventuelt miljøskifte, hos drengene fra ”normalsamfundet” til de medstigmatiserede har været medvirkende til en kriminel udvikling, grundet et forventningspres fra de medstigmatiserede (in-gruppen).

For at begribe forholdet mellem stigmatiserende og krænkende oplevelser, som ung, og en kriminel udvikling, må man tilvejebringe forståelse for de sociale processer, både på et mikro- og makroniveau. I problemfeltet tydeliggjorde jeg, at jeg ville benytte Honneth, idet anerkendelsesteorien skal supplere stigmatiseringsbegrebet. I det følgende vil anerkendelsesteorien derfor blive gennemgået og aktualiseret i forhold til specialet.

Axel Honneth

Axel Honneths baggrund og teoretiske positionering har oprindelse i såvel sociologiske, filosofiske og antropologiske tænkemåder. Honneth har studeret filosofi og sociologi ved flere universiteter i Tyskland og har derudover studeret elementære aspekter ved menneskets natur via antropologiske studier. Antropologiens indvirkning på Honneths udvikling af anerkendelsesteorien ses bekræftes igennem menneskets centrale placering (Willig 2003: 8).

Honneth færdiggjorde i 1982 en afhandling, hvor han debatterer den kritiske teori i relation til Adorno, Horkheimer og Habermas. Honneth betragter her Habermas' teori om den kommunikative handlen, som det mest egnede udgangspunkt i udviklingen af en kritisk teori. Han tilføjer dog også kritikpunkter hertil, omhandlende Habermas's opdelingen af system og livsverden, som han vurderer som firkantet (Honneth 2006: 221). Honneth tilknyttedes efterfølgende Frankfurtherskolen som Habermas' forskningsassistent. I tilknytning hertil udvikler han sit metodiske udgangspunkt, som tilvejebringer det teoretiske grundlag for udforskningen af kampen om anerkendelse og bliver hans tilskud til et nyt forskningsfelt inden for kritisk teori (Willig 2003: 9). Følgende gennemgang af begrebet *anerkendelse*, skal ses i henhold til menneskets oplevelse af manglende anerkendelse.

I det følgende tages der udgangspunkt i Honneths anerkendelsesteoretiske værk *Kamp om anerkendelse* (2006), hvori Honneth via teoretiske rekonstruktioner lægger grundlaget for sin normative samfundsteori. Herudover tages der afsæt i tekstsamlingen *Behovet for anerkendelse* (2003). Udover at jeg løbende vil sætte fremstillingens perspektiver i relation til specialets problemstilling, vil jeg redegøre for de fokuspunkter og elementer i Honneths teori, som jeg vil benytte i analysen.

Anerkendelsessfærerne

Ifølge Honneth adskiller den følelsesmæssige anerkendelsessfære sig fra de øvrige to anerkendelsessfærer, da den konstituerer forudsætningen for at kunne indgå i en intersubjektiv relation. Sfæren er kendetegnet ved eksempelvis familiære og venskabelige relationer, hvori kærligheden indgår som det fundamentale element, og er således at betragte som helt afgørende for

den emotionelle anerkendelse. Dette skaber grundlaget for, at mennesket udvikler selvagtelse og fremstår som en person, som kan indtræde i samfundsrelaterede forhold og tætte fællesskaber (Willig 2003: 15). Den følelsesmæssige anerkendelsessfære eksisterer desuden som en selvstændig anerkendelsessfære, idet kærlighedsforholdet mellem mennesker konstituerer sig via erfaringerne af, at anerkendelsesbehovet bliver dækket igennem eksistensen af den konkrete anden. Den gensidige kærlighedsrelation mennesker imellem er, ifølge Honneth, et betydeligt aspekt for menneskets selvrealisering: *"ligesom den vellykkede relation mellem forældre og barn udgør forudsætningen for at træde ud i en konfliktfyldt verden, bliver venskaber og familien en forlængelse og en udvidelse af anerkendelsesforhold, der vedligeholder den fundamentale selvtillid"* (Ibid: 15). Hermed eksemplificerer Honneth betydningen af den gensidige afhængighed, som kendetegner kærlighedsforholdet mellem forældre og barn, mellem ægtefæller og mellem venner. Det er via disse relationer, mennesket etablerer fortrolighed til sine ressourcer, indstillinger og værdier og ser dem modtaget og anerkendt (Ibid: 15-16). Da det i forhold til den følelsesmæssige anerkendelsessfære er betydningsfuldt at have kontakt og anerkendelse fra både familien og venner, fordi menneskets selvagtelse og evne til at fungere i samfundsrelaterede fællesskaber skabes herigennem, er det væsentligt at afdække om drengene føler anerkendelse igennem disse nære relationer. Ligeledes er det vigtigt at være opmærksom på, om de oplevede krænkelser af egen person, eftersom dette skader den grundlæggende selvtillid. En sådan indsigt vil skabe forståelsen for drengenes selvopfattelse og dermed betingelserne for at indtræde i samfundet.

Honneth benævner sin anden anerkendelsessfære som den retslige anerkendelsessfære, hvilket henviser til menneskets formelle kapacitet for autonome moralske handlinger (Ibid: 15-16). Hermed mener Honneth, at mennesket er i stand til at opnå selvagtelse og social integritet, når det anser sig selv som et ligeværdigt samfundsmedlem i kraft af de lovsikrede rettigheder: *"Igennem de universelle rettigheder, der er givet til alle medlemmer af samfundet, er subjektet i stand til at få selvrespekt eller agtelse for sig selv som et lige medlem af samfundet blandt andre"* (Ibid: 16). Alligevel mener Honneth, at mennesket kan have selvagtelse uden rettigheder, men den højeste selvagtelse opnås hos mennesket ved, at det betragtes som et handlende retssubjekt (Honneth 2006: 15-16). I relation til specialet er det væsentligt at opnå forståelse for, om drengene har mødt manglende anerkendelse i relation til basale rettigheder, tilknyttet eksempelvis den sociale sektor, da mennesket udvikler integritet og selvagtelse herigennem. Det er således gennem de basale rettigheder, at mennesket kan se sig selv som et ligeværdigt medlem af samfundet. Derfor vil jeg undersøge, om drengene eksempelvis følte sig distanceret fra lovgivningsmæssige rettigheder i

kontakt med det sociale hjælpesystem, og om det kan bringe forståelse for deres kriminelle adfærd. I henhold til den solidariske sfære relateres anerkendelse i forhold til arbejdsmæssige, politiske og kulturelle fællesskaber. Gennem tilknytningen til disse fællesskaber opnår mennesket ifølge Honneth anerkendelse på dualistisk vis: *"Det er igennem fællesskabet, at subjektet i samhørighed med andre dels indgår i et fællesskab, hvor det kan genkende sig selv, dels bliver anerkendt for sin egen unikke partikularitet – som særegent individ"* (Willig 2003: 16). Honneth betragter således menneskets deltagelse og samhørighed med et fællesskab som væsentligt, idet tilknytningen til fællesskabet har en binær anerkendelseeffekt, som både gør, at mennesket opnår selvværdsættelse ved at identificere sig selv i forhold til andre samtidig med, at det bliver anerkendt som unikt af andre. Hermed forbinder Honneth mere direkte den solidariske anerkendelsessfære end de foregående til et samfundsmæssigt perspektiv, eftersom mængden af samfundsmæssig solidaritet afhænger af, om samfundet formår at integrere borgernes forskellige værdihorisonter, præstationer og færdigheder (Ibid: 17). Den solidariske sfære er derfor et udtryk for, at menneskets positive bidrag, engagement og deltagelse bliver anerkendt via tilknytningen til gruppens, fællesskabets eller samfundets organisering. Ifølge Honneth kan anerkendelsen og værdsættelsen af mennesket eksempelvis have udgangspunkt i menneskets særegne livsforløb, præstationer eller handlinger og funktioner, som det udfører eller har udført (Ibid: 17). Dette består i, at mennesket forholder sig praktisk til sig selv, og værdsætter sig selv som deltager af et solidarisk fællesskab (Ibid: 15-17). Idet et solidarisk samfund er baseret på samfundets evne til at integrere forskellige værdihorisonter, er det vigtigt, at mennesket anerkendes ved at få social agtelse. Sker dette ikke, kan mennesket miste sit positive selvforhold, hvilket er til skade for udviklingen. Derfor er det interessant at undersøge drengenes oplevelse af social værdsættelse eller nærmere den gensidige anerkendelses- eller miskendelsesproces mellem drengene og det omkringliggende samfund, fordi denne må betragtes som central i deres selvværdsættelse. Drengenes oplevelse af mangel på anerkendelse og solidaritet affødte måske, at de søgte anerkendelse i mere eller mindre udstødte grupper med en afvigende kriminel adfærd.

Moralske krænkelser

I det foregående kom til udtryk, at et værdigt liv ideelt kræver fuld anerkendelse af mennesket i alle tre sfærer. Men som Honneth argumenterer, identificerer og lokaliserer mennesket anerkendelse gennem miskendelseserfaringer. Det er således i fraværet af anerkendelse, mennesket kan finde

frem til en intuitiv uretsbevidsthed. De tre anerkendelsessfærer modsvares af tre krænkelserformer. For Honneth konstituerer krænkelserne en indre sammenhæng mellem moral og anerkendelse, da krænkelserne er afsættet for at opstille de normative anerkendelsessfærer (Honneth 2003: 83-89). Ifølge Honneth kan mennesket kun krænkes, hvis der forekommer et minimum af selvværd og selvrespekt. Det benævner han som menneskets praktiske selvforhold, som skal forstås som den selvfølelse eller selvbevidsthed en person har i forhold til de rettigheder og muligheder, der tilkommer denne. De praktiske selvforhold er afhængige af en vis anerkendelse for at opnå en vis selvrespekt, hvilket er forudsætningen for, at mennesket kan krænkes. De praktiske forhold opdeles i tre kategorier, som henholder sig til de tre anerkendelsessfærer (Honneth 2006: 176).

I forbindelse til den private sfære betoner Honneth fysisk mishandling, voldtægt og tortur som eksempler på krænkelser, som volder skade på den fysiske integritet og grundlæggende selvtilid (Ibid: 13-14). Idet krænkelser på dette niveau medfører mistillid til sig selv og andre, skal det undersøges om drengene tidligere i livet oplevede sådanne krænkelser.

I henhold til den retslige sfære vil der opstå krænkelser, hvis et menneske oplever at blive udelukket fra almene rettigheder. Stilles en person eksempelvis ikke for en dommer inden et døgn, vil det være ensbetydende med tab af selvrespekt, da det indikerer, at personen eller gruppen ikke betragtes som troværdig og ligeværdig (Honneth 2003: 88). Med specialets sigte er det især drengenes oplevelser af at føle sig diskrimineret af jævnaldrende og autoriteter, og hvorledes dette påvirkede den enkeltes følelse af uretsbevidsthed, der skal undersøges. Ligeledes eksisterer der krænkelserformer, som har tilknytning til den solidariske sfære, og dette ved, at en persons eller en gruppes evner ikke længere nyder anerkendelse. Konsekvensen er en oplevelse af ringeagt i relation til det omgrænsede samfund. Således er det interessant at undersøge om drengene følte sig nedvurderet og mindre værd end det etablerede værdifællesskab og derved ikke følte nogen social værdi i forhold til fællesskabet.

Analyse af drengenes oplevede krænkelsererfaringer bliver spændende der, hvor jeg kan identificere fællestræk af de oplevede krænkelsererfaringer, idet jeg herved kan danne mig en forståelse af, hvorledes de forholdt sig til disse oplevelser, og på hvilken måde disse påvirkede udviklingen mod systematisk kriminalitet.

Afrunding

Jeg retfærdiggør kombinationen af Goffmans mikrosociologiske og Honneths makrosociologiske teorier, idet deres begreber på en række punkter deler opfattelse af, at mennesker interagerer i gensidige og tillidsprægede handlinger, men hvor omgivelsernes reaktioner kan medfører stigmatiserende og krænkende oplevelser. Eftersom Honneth formulerer en normativ begrundet samfundsteori, er fokuset på et makroniveau. Som jeg ser det, kan der anes et mikrosociologisk aspekt i hans teori, selvom det ikke er særlig tydeligt. Derudover har Honneth, i udviklingen af anerkendelsesteorien, hovedsageligt fokuseret på de moralfilosofiske diskussioner og givet moralfilosofien forrang. Dette indebærer, at de mikrosociologiske kampe om anerkendelse er vanskelige at se. Således argumenterer jeg for, at teorien mangler sociologisk nærvær, hvilket netop fordelagtig gør at sammenkoble Honneth med en mere substantiel teori, der gør det muligt at komme tættere på den empiriske virkelighed, hvilket muliggøres med Goffmans mikrosociologiske forståelse af de mellem menneskelige processer. Det er tydeligt, at de begge iagttager situationer, hvor der forekommer ringeagt og nedvurdering. Ved at iagttage konsekvensen heraf, er det begges overbevisning, at der skabes en mere uddybende forståelse af den sociale interaktion. Ligeledes er det tydeligt, at de begge forudsætter, at der hersker normative og moralske spilleregler, der er udslagsgivende for den sociale interaktion. Skal stigmatisering og krænkelser tages i betragtning, fremkommer det hos såvel Goffman som Honneth, at indtrykket, vi skaber i mødet med en udefrakommende, er udslagsgivende. Vi skaber forventninger til personen, ligesom vi også stiller krav til vedkommendes egenskaber. Opdager vi, at de opstillede forventninger ikke opfyldes, eller er mennesket i besiddelse af egenskaber, som ikke accepteres, mener både Goffman og Honneth, at der sker en nedvurdering af mennesket.

Analyse

Det overordnede formål med analysen er at anskueliggøre, hvilken forklaringskraft drengene tillægger en oplevelse af stigmatisering og krænkelse i forhold til deres kriminelle udvikling. Grundlæggende handler det om at lægge en strategi for, hvordan jeg kan udføre denne analyse bedst muligt, på baggrund af den teoretiske og forståelsesmæssige tilgangsvinkel. Nedenstående afsnit *Analyseovervejelser* vil indeholde min forståelsesmæssige tilgang til analysen.

Analyseovervejelser

At tydeliggøre min fortolkningstilgang har det dobbeltsigte, at jeg selv og læseren af specialet lettere kan gennemskue, om mine fortolkninger er fornuftige (Kvale 2005: 203). Eftersom fortolkning ikke er noget, som forekommer uafhængigt af konteksten, figurerer der bestandigt fortolkningspluralisme, hvorved det kan være vanskeligt at vurdere, om én fortolkning er mere velegnet end andre (Gilje 2002: 183). En fortolkning er en måde at anskue tingene, og derfor kan der på samme tid eksistere adskillig gode og gyldige anskuelser på, hvorfor drengene udviklede systematisk kriminalitet. Alligevel er det muligt at opstille kriterier for en god fortolkning, idet en god fortolkning valideres via måden, hvorpå der argumenteres (Ibid: 189). Kriteriet omkring kohærens henviser til fortolkningens indre logik og konsistens (Kvale 2005: 234). Som følge deraf ligger kvaliteten af fortolkningen i selve begrundelsen og forklaringskraften.

Jeg følger det hermeneutiske princip om den tætte forbindelse mellem delen og helheden, for at opnå en loyal fortolkning i analysen (Kvale 2005:58). Derfor vil jeg bestræbe mig på i mine fortolkninger af drengenes og pædagogernes udsagn, at overveje fortolkningernes beskaffenhed i relation til interviewenes helhed. På samme måde vil delene bidrage til en øget forståelse af helheden.

Jeg vil i teoretiseringen af mit empiriske materiale overveje, hvilket forhold der skal være mellem en teoretisk distance og nærhed i forhold til drengenes og pædagogernes udsagn, altså hvilke niveauer, der skal tillægges den største opmærksomhed. Jeg vil, i en balance mellem det induktive og det deduktive, søge, at tage udgangspunkt i deres egne forståelser og fremhæve mønstre og tendenser. Til at beskrive disse mønstre vil jeg benytte mig af teori, der kan hjælpe med at

anskueliggøre mine fortolkninger. Jeg ønsker ikke at lade teorien være det styrende element, da jeg ikke søger at be- eller afkræfte teori, men i stedet lade empirien være styrende for brugen af teori.

I næste afsnit *Analysens fortolkningsniveau* beskrives fortolkningsniveauerne i analysen og hvordan jeg benytter disse i fortolkningen af det empiriske materiale.

Analysens fortolkningsniveau

Kvale betegner det som teoretisk naivitet, hvis der ikke på forhånd udvikles en begrebsmæssig og teoretisk forståelse af det genstandsfelt, forskeren ønsker at undersøge. Viden om et emne er nødvendigt for at kunne stille relevante og dækkende spørgsmål, idet forskellige teoretiske udgangspunkter betoner forskellige aspekter ved et givent emne (Ibid: 103). Forudsætningen for interviewet er evnen til at anvende det dialektiske samspil mellem den deduktive og induktive metode, og således vekselvirke mellem at opdage og definere den sociale virkelighed (Bo 2002: 53). Men også i det efterfølgende arbejde med det empiriske materiale, er et dialektisk forhold en forudsætning for fortolkning. Her inspireres jeg af Kvales tre fortolkningsniveauer: selvforståelsesniveauet, common sense-niveauet og det teoretiske niveau (Kvale 2005: 210-212), hvorigennem jeg søger at kombinere min teoretiske og videnskabsteoretiske forståelse. De tre niveauer muliggør at anvende det dialektiske samspil som et analytisk værktøj, og sætter mig i en position, hvor det er muligt at give nogle bud på fortolkninger af, hvorfor drengene udviklede systematisk kriminalitet. Herigennem søger jeg at tilegne mig en dybere forståelse af de stigmatiserings- og krænkelserprocesser, som i specialet antages, at have været en medvirkende faktor i drengenes kriminelle udvikling. I nedenstående præsenteres de føromtaltte fortolkningsniveauer. Samtidig belyses, hvordan jeg vil benytte niveauerne i fortolkningen af det empiriske materiale.

Det første niveau er selvforståelsesniveauet. Her vil jeg præsentere en meningskondensering af drengenes egne opfattelser af meningen med deres udtalelser (Kvale 2005: 211). Fortolkningerne er således omformulerede sammenfatninger af drengenes selvforståelse, således som de fremtræder for mig som interviewer. I forlængelse heraf er det væsentligt at forfølge det fænomenologiske sandhedsbegreb om at sætte egen forståelse i parentes og tilstræbe en fordomsfri beskrivelse af virkeligheden. I henhold til common sense-niveauet går fortolkningen længere end en

omformulering af informanternes (drengenes og pædagogernes) meningstilkendegivelser, dog forbliver fortolkningen indenfor en common-senseforståelse (Ibid.) Fortolkningerne vil derfor kunne indeholde en bredere forståelsesramme end drengenes og pædagogernes egne, og kan eksempelvis fokusere på en given udtalelses indhold, på personen, som fremsætter udtalelsen og forholde sig kritisk hertil. I analyse del 2 viser dette niveau sig ved, at jeg tilstræber at sammenligne indholdet i de fem livshistorier og pædagogernes udtalelser. Slutteligt skal det teoretiske niveau præsenteres. Her anvendes teori til fortolkning og disse vil være tilbøjelige til at overskride drengenes og pædagogernes selvforståelse og en common-sense-forståelse (Ibid: 212). De tre fortolkningsniveauer skal ikke betragtes som klart adskilte og løsrevne niveauer, men som analytiske abstraktioner, som er flydende og glider over i hinanden (Bo 2002: 59). Af samme grund vil min benyttelse af fortolkningsniveauerne i analysen kun fremkomme implicit.

I næste afsnit *Analysens del 1*: fremstilles, hvordan interviewene blev gennemført. Desuden præsenteres drengene, jeg har været i kontakt med. I præsentationerne vil de enkelte livshistorier være beskrevet. Herunder drengenes opvækstmiljø og øjeblikkelige livssituation. Tilsammen giver det en detaljeret viden om hver enkelt person. Præsentationen af pædagogerne er fokuseret omkring deres faglige kompetencer og erfaringsmæssige baggrund. Disse emner er relevante for at illustrere pædagogerne troværdighed i forhold til deres generelle udtalelser om kriminelle unge og deres fortid.

Analyse del 1: Vertikal analyse

Interviewene er mellem 20 og 120 minutters varighed og gennemført med mig som interviewer. Idet jeg gennemførte interviewene alene, valgte jeg at optage hvert enkelt interview med risiko for, at diktafonen kan gøre informanten stresset og nervøs (Horsdal 1999: 109). Der ville dog også have været ulemper ved løbende at nedfælde noter frem for at optage interviewet. Disse er ifølge Horsdal: (...) ”at man let foretager en selektion og hierarkisering af det fortalte i skriveprocessen, hvis man ikke er hurtig og øvet nok” (Horsdal 1999: 110). Desuden noterer jeg relativt langsomt (med en blyant), og min førsteprioritet er at kunne koncentrere mig om at være deltagende i interviewet. Derfor vurderede jeg, at den bedste løsning var at optage interviewene.

Drengenes fem livshistorier

Den første analytiske tilgang til de fem livshistorier er metodisk inspireret af meningskondensering (Kvale 2005: 190). Dette indebærer, at de relativt lange interviewoptagelser komprimeres til korte livshistorier. Processen indebærer, at der oversættes fra tale til skriftsprog og hermed fra ét regelsæt til et andet (Ibid: 163). Derfor skal livshistorierne ses som en fortolkningsmæssig konstruktion og ikke som en kopi af en dialog. Således har livshistorierne karakter af at være en dekontekstualiseret tekst, og dermed uden en objektiv fremkomst. Jeg har dog bestræbt mig på at bibeholde drengenes forskellige variationer af ordvalg og fortællestil. Risikoen ved meningskondensering er, at livshistorierne ikke fremstår genkendelige og loyalt i henhold til drengenes fremstillinger. Desuden er der risiko for at skævvride interviewene i den hensigt at sikre et tydeligt fokus på interesseområdet (Breumlund og Hansen 2001: 297).

Drengenes anonymitet sikres ved, at navne og stednavne er opdigtede eller undlades helt, og at dataene ikke diskuteres med uvedkommende. Tilsvarende er det yderst afgørende, at materialet er fortroligt, og dermed ikke kommer i udenforståendes besiddelse (Kvale 2005: 120). Hver livshistorie indledes med en kort fremstilling af drengene.

Martins livshistorie

Martin er 22 år gammel. Ufaglært. Bor i lejlighed sammen med sin kæreste.

Martin er vokset op med begge sine forældre, storebror og tre mindre søskende. Forældrene blev separeret, da Martin var 17 år gammel.

Da Martin var 8 år gammel, blev han klar over, at hans far var alkoholiker. Indtil da husker Martin hans far som velfungerende med arbejde og overskud til at engagere sig i Martins fritidsinteresse, fodbold. Martins mor arbejdede meget, da han var lille. Fra Martin var 12 år til cirka han var 16 år gammel, brugte han meget tid på at passe sine mindre søskende. I den periode drak faren meget, og det var der, hans alkoholisme blev problematisk. I dag bor faren i en ét-værelses lejlighed. Han drikker meget og lider af svære angstanfald, der betyder, at han sjældent er uden for lejligheden. Martins tre yngre søskende bor sammen med deres mor, som har en travl hverdag, med fuldtidsarbejde og børn, der skal passes.

Martin har skiftet skole to gange. Første gang i forbindelse med, at han sammen med familien flyttede i en større lejlighed. Det var i fjerde klasse. Anden gang skyldtes en automatisk skolesammenlægning i forbindelse med, at han startede i 10. klasse. Martin er aldrig blevet mobbet og har altid været fagligt dygtig i skolen. Alligevel havde han tilpasningsproblemer, både overfor klassekammeraterne og lærerne. Martin synes, han havde det godt i klassen, men tvivler på, om klassekammeraterne har haft det godt med ham. Han tror, at nogle vil synes, han var lidt af et svin, dog uden direkte at vise det. Martin mobbede sine klassekammerater og var bevidst om at fremstå som en person med en hård ydre facade. Det var hans måde at profilere sig på og hans image udadtil. Det var en måde, hvorpå han kunne skjule, at han var mere blød indeni, end folk troede. For Martin handlede det om ikke at vise følelser, som ikke harmonerede med hans image. Han sænker den dag i dag aldrig paraderne. Martin har aldrig rigtig følt, at lærerne kunne lide ham. Han beskriver en episode fra syvende klasse, hvor hans dansklærer tilbageholdte ham i en halv time. Her fik han besked på, hvor ussel og dum han var, og at hans evner var spildte og skulle være givet til nogle andre. I 10. klasse ender det med, at Martin bliver smidt ud af skolen.

Martin har startet på tre ungdomsuddannelser. Efter folkeskolen prøvede han kræfter med gymnasiet. Det blev aldrig en succes, idet Martin valgte at bruge mere tid på at ryge hash end at møde op og lave lektier. Herefter prøvede han kræfter med Handelsskolen. Det gik dog heller ikke. Martin blev ekskluderet efter at have været oppe at slås med en anden elev. Forklaringen lød, at klassekammeraterne ikke følte sig trygge ved, at han fortsatte i klassen. Desuden havde han en del fravær. Herudover har Martin både gået på Teknisk Skole som anlægsgartner og på VUC uden at have gennemført nogen af delene.

Martins hashforbrug startede i syvende klasse. Hans månedlige forbrug udgjorde hurtigt 1200 kroner. Herudover skulle han bruge penge på smøger og andre forbrugsgoder. Kort tid efter at han startede med at ryge hash, begyndte han også at sælge hash fra hans værelse hjemme hos sine forældre. Herved fik han penge til at dække sit eget forbrug igennem halvandet til to år og tjente samtidig penge. Det fik dog en brat slutning, da politiet afslørede ham. På det tidspunkt havde Martin på eget initiativ været på Bixen, et behandlingssted for stofmisbrugere. Derfor valgte retten at afsige en betinget dom, hvilket han betragtede som en mild dom omstændighederne taget i betragtning. Udover de allerede nævnte forhold har Martins kriminelle fortid indbefattet berigelseskriminalitet herunder indbrud.

Martins plan for fremtiden er at færdiggøre VUC og derefter blive HF-student. For øjeblikket arbejder Martin som fragtmehjælper.

Bjørns livshistorie

Bjørn er 16 år gammel. Bor på opholdssted X. Afslutter 10. klasse til sommer.

Bjørn er primært opvokset sammen med sin mor og sine to ældre søskende, en søster og en bror. Hans forhold til hans søskende er godt. Derimod er forholdet til moren knap så godt. Moren er førtidspensionist. Bjørn har aldrig kendt sin far.

Bjørn har skiftevis boet hos sin mor og hos en plejefamilie. Første gang han flyttede i familiepleje, var han syv år gammel. Da Bjørn, efter en periode i plejefamilien vendte hjem til sin mor, flyttede de sammen til en mindre landsby. Hvorfor ved han ikke. Derefter flyttede han igen i plejefamilie. Men da relationen mellem ham og plejefamilien ikke fungerede kom han på opholdssted. Siden da har Bjørn været tilknyttet to forskellige opholdssteder, hvoraf opholdssted X, er sted nummer to.

Bjørn har skiftet skole seks til syv gange, både på grund af flytning og problematiske forhold til elever, lærere og pædagoger. Den første skole var et Familie- Terapi- Opholdssted, hvor han gik indtil sjette klasse. Derefter var lærerne ikke længere interesseret i at have Bjørn tilknyttet institutionen. Det blev starten til de efterfølgende perioder på forskellige skoler, alle med varierende længde. Bjørn fortæller, at lærere generelt ikke har kunnet lide ham og prøvede at køre ham psykisk ned. Blandt andet fortæller han om en episode på Familie- Terapi- Opholdsstedet, hvor en lærer mente, at han burde være tilknyttet en specialklasse, fordi han ikke var klog nok til at klare sig under ”normale” betingelser. Når Bjørn smed ting og råbte efter læreren, blev han ofte centrum i klasseværelset. Han er usikker på hvad klassekammeraterne tænkte om dette, om de grinte, fordi de synes det var sjovt, eller fordi de var utrygge ved situationen. Bjørn fandt det vanskeligt at starte på en ny skole. Han bemærkede dog, at det var lettere at etablere nye venskaber, hvis han var udadvendt og åben. Derfor følte han sig heller ikke udenfor i skolen. Alligevel behandlede han ikke altid sine klassekammerater hensigtsmæssigt og var både fysisk og psykisk voldsom i sin adfærd. Bjørn ved ikke selv hvorfor.

Bjørns kriminelle udvikling startede efter, at han kom i familiepleje første gang. Først bestod kriminaliteten i mindre forseelser som rapseri for derefter at udvikle sig til indbrud og biltyveri. Bjørn var på daværende tidspunkt tilknyttet en ganske almindelig skole og antyder, at det var sammen med kammeraterne fra skolen, han startede med at begå kriminalitet. Bjørn er usikker på, hvorfor han startede med at begå kriminalitet, men kæder det delvist sammen med et meget ubehageligt ophold hos ovennævnte plejefamilie. Han fortæller, at han blev låst inde på sit værelse, og at plejefamilien betragtede ham som en god forretning, idet de ikke brugte det økonomiske tilskud, de modtog i kraft af deres forsørgerrolle, på ham. I stedet brugte de tilskuddet til egne fornøjelser. Bjørn mener plejefamilien behandlede ham som et røvhul.

I øjeblikket er Bjørn ved at tage 10. klasse på opholdssted X og skal til eksamen i dansk, engelsk og matematik til sommer. Hans fremtidsplan er at starte på pædagogseminariet for derefter at arbejde som pædagog. Bjørn fortæller, at han aldrig har haft det så godt, som han har det nu.

Svends livshistorie

Svend er 16 år gammel. Bor i udslusningslejlighed fra opholdssted X. Arbejder som fisker.

Svend flyttede fra sit tidligere barndomshjem med sine forældre og to ældre søskende, da han var fire år gammel. Hans far, som er uddannet murer, havde fået nyt arbejde, og det krævede, at de flyttede. Hans mor fik kort tid efter familien flyttede dårlig ryg, hvilket resulterede i, at hun blev hjemmegående husmor.

Svend fortæller, at hans mor ”strittede” (døde) da han var 11 år gammel. Kort tid derefter flyttede Svend og den resterende familie til Hadsund. Efter familien kom til Hadsund, begyndte det ellers fine forhold mellem ham og faren at blive uholdbart. De havde vanskeligt ved at snakke sammen, og først efter han fyldte 15 år, har de kunne snakke sammen på en ordentlig måde igen. Han synes det var hårdt ikke at kunne snakke ordentligt med sin far. Svends far flyttede sammen med en ny kæreste for halvandet år siden. Svend havde vanskeligt ved at skulle forholde sig til en ny kvinde i farens liv, men efter at have vænnet sig til tanken, har han det fint med situationen. Kæresten har to døtre, som begge er yngre end Svend. Dem har han ligeledes et fint forhold til. Svend har haft et blandet forhold til sine to ældre søskende. Den ældste søster har han altid haft et rigtig godt forhold

til. Hun har ligesom ham haft et hårdt liv. Både med psykiske lidelser, alkohol problemer og forskellige skoleskift. Derimod har forholdet til den yngste søster været anstrengt. Deres forhold er dog blevet bedre indenfor det sidste halvandet år. Søsteren har en gymnasial eksamen og befinder sig i øjeblikket i Afrika, hvor hun laver frivilligt arbejde.

Svend har skiftet skole fire gange. Første gang var i tredje klasse. Herefter har han været tilknyttet to forskellige heldagsskoler, som er særligt beregnet til at tage sig af børn og unge, der har svært ved at koncentrere sig. Svend er diagnosticeret med en særlig form for DAMP og har derfor altid haft vanskeligt ved at sidde stille. Til at starte med var der ingen, der var opmærksom på problemet, og diagnosen blev først stillet efter, han havde skiftet skole en eller to gange. Svends forhold til klassekammeraterne og lærerne var ikke det bedste. Klassekammeraterne snakkede han ikke specielt godt med, og lærerne havde generelt vanskeligt ved at tackle hans mange unoder, hvilket de ikke altid synes var lige sjovt. Svend har ikke gået i skole i halvtandet år og har ingen afgangseksamen fra skolen. Herudover har han et uafsluttet forløb på produktionsskolen bag sig.

Svends kriminelle udvikling startede, da han var 11 år gammel. I begyndelsen stjal han cykler og knallerter, derefter udviklede det sig til indbrud. Det var også i den periode af hans liv, han startede med at tage stoffer. Selv forklarer Svend, at han startede med at ryge hash. Det udviklede sig dog meget hurtigt til at involvere hårdere stoffer som Lsd, Mdma og Kitamin. Svend udviklede en afhængighed, der betød, at han fik rysteture, hvis han ikke fik sine stoffer. Svends kammerater har altid været ældre end ham. Det skyldes, at de lavede vildere og mere spændende kriminalitet, end hans jævnaldrende kammerater gjorde. Svends kammeraters nuværende situation er værre, end den nogensinde har været. Han fortæller blandt andet, at to af hans kammerater netop er blevet løsladt fra fængslet, og at han for nylig har været i retten med en kammerat, som havde fået klippet én finger af. Svend mener selv, at årsagen til kriminaliteten og stofferne skyldes morens pludselige bortgang. Dette bevirkede både, at han udviklede en indre vrede samtidig med, at han ikke længere følte, at han kunne stole på nogen. Stofferne gjorde ham følelseskold og ligeglad med omverdenen.

På indeværende tidspunkt bor Svend i en udslusningslejlighed tilknyttet opholdssted X. Det er hensigten, at han skal lære hvad det indebærer at bo for sig selv. Han har været meget tilfreds med tiden på opholdssted X og mener, at stedet gør alt for at hjælpe de unge. Svends fremtidsplan er at blive fisker.

Benjamins livshistorie

Benjamin er 15 år gammel. Bor på opholdssted X. Optaget med forskellige kurser.

Benjamins forældre blev skilt, da han var 3 år gammel. Forældrene har sidenhen været i parforhold med en anden partner, men begge bor i øjeblikket for sig selv. Inden skilsmissen havde begge forældre et hashmisbrug. Faren kæmper på nuværende tidspunkt igen med misbrugsproblemer.

Benjamin har boet udenfor hjemmet siden hans tredje leveår, idet moren besluttede, at han og lillesøsteren skulle i familiepleje på grund af hendes misbrug. Benjamin boede hos plejefamilien i tre år, hvilket han var meget glad for. Efterfølgende flyttede han hjem til sin mor, hvor han boede indtil var 9 år. Dernæst kom han i familiepleje hos sin onkel og tante. Efter at have boet der i ét år, flyttede han for første gang væk fra sin barndomsby og flyttede ind hos sin far. På daværende tidspunkt havde Benjamin ikke set sin far i otte år. Tre måneder senere blev han anbragt på opholdssted, hvor han boede omkring halvandet år. Siden har han været tilknyttet opholdssted X.

Benjamin har gået på 12 forskellige skoler. Foreløbig har han afsluttet ottende klassetrin, men regner med at afslutte med en afgangseksamen næste sommer. Benjamins beskrivelse af skoletiden er ikke opmuntrende og var præget af slagsmål med både lærere og elever. Dette resulterede i, at meget af hans skoletid foregik på rektors kontor med hovedet mod væggen. Ofte skyldtes kontroverserne med eleverne, at der blev sagt grimme ting om hans far, hvilket medførte, at han mistede selvkontrollen. Kontroverserne med lærerne opstod som regel, når lærerne stillede krav til ham, og forventede, han engagerede sig i skolearbejdet. Benjamin beskriver en episode, hvor krav fra en lærer medførte, at han bankede læreren med en stol.

Benjamins kriminalitet har, udover tyveri af knallerter og motorcykler, indbefattet salg af stoffer. Benjamins forbrug af stoffer, heriblandt amfetamin og kokain, startede for alvor, da han var 13 år gammel. Han fortæller, at han i en periode på ni måneder dagligt indtog et gram stof. Dette finansierede han ved at sælge stoffer for sine ældre kammerater. Da Benjamin fyldte 14 år, fik han stoffer af sin far i fødselsdagsgave. Inden da havde han fortalt sin far, at han tog stoffer, og derfor skaffede faren nogle forskellige slags, så farens daværende kæreste kunne se, hvordan de reagerede på forskellige stoffer. Aftenen sluttede, da Benjamin og faren endte i et internt slagsmål. Benjamin har levet en kriminalitets- og stoffri tilværelse det sidste år. For at komme dertil har han været nødt

til at afslutte forbindelsen med sine kammerater. En proces, der involverede 13 telefonnummerskift, idet kammeraterne blev ved med at opsøge ham, da de ikke kunne acceptere, at han ikke længere ville skaffe stoffer.

Benjamins forhåbninger til fremtiden er positive. Således har han forhåbninger til, at han kan overtage plejefarens (første plejefar) virksomhed og sidenhen etablere familie. I øjeblikket er han i gang med at tage traktorkørekort og speedbåds-certifikat. Benjamin virker generelt til at have det godt, selvom han synes institutionslivet til tider er hårdt.

Kenneths livshistorie

Kenneth er 17 år gammel. Bor i udslusningslejlighed på opholdssted X. Afslutter 10. klasse til sommer.

Kenneth er opvokset sammen med sine forældre og to søskende. En lillebror på 14 år og en lillesøster på 9 år. Faren er uddannet maler og er i dag medejer af et malerfirma. Moren arbejder i en større danskejet virksomhed.

Da Kenneth var 11 år gammel, blev forældrene skilt, hvilket han beskriver som tragisk. Hændelsen ramte ham hårdt. Kenneth valgte at flytte sammen med sin far. Det var ikke uden problemer, idet han ikke kunne lide farens nye kæreste og hendes datter. Det førte sågar til, at Kenneth fortalte sin kontaktpædagog, at han havde planlagt at dræbe dem. Kenneth har aldrig accepteret dem, men har indset, at det ikke hjælper at hade. Moren og Kenneths to mindre søskende har boet sammen siden skilsmissen. Dem har han et rigtig godt forhold til. Moren har ikke fundet en ny samlever siden skilsmissen.

Kenneth har skiftet skole fem til seks gange. Grunden til skiftene skyldes overvejende problemer mellem ham og lærerne. Lærerne kaldte ham for kuglestøberen, fordi de mente han var årsag til mange problemer i dagligdagen på skolen. Kenneth gjorde alt for at få fri og smed ting efter læreren og forstyrrede klassekammeraterne. Herudover valgte han selv sine mødetider og pjækkede efter forgodtbefindende. Kenneth fortæller om en episode med en idrætslærer, hvor tingene udviklede sig temmelig uheldigt. Kenneth kunne ikke lide idrætslæreren, og idrætslæreren kunne ikke lide

Kenneth. Det medførte, at idrætslæreren bevidst skød en amerikansk fodbold gentagende gange i hovedet på Kenneth, idet læreren ikke mente, at Kenneths indstilling til mobning var fornuftig. Tredje gang skød han en kindtand løs. Kenneth reagerede ved at blive sur og mødte først i skole tre dage senere. Kenneth har altid haft et fint forhold til klassekammeraterne, som synes der var tomt i klassen, uden ham. Kenneths forhold til skolen mistede sin betydning i takt med hans svigtende fremmøde og øvrige problemer, der bevirkede, at han ikke var en del af undervisningen. Kenneth har altid haft mange kammerater. Alligevel er han usikker på, hvordan klassekammeraterne opfattede ham. Selv fortæller han, at de formentlig opfattede ham som en urimelig nar, der gik over stregen og ikke altid behandlede klassekammeraterne retfærdigt. Samtidig tror han, at klassekammeraterne betragtede ham som en morsom person, der gjorde skoledagen sjovere.

Kenneth var 13 år gammel, da han begik kriminalitet første gang. Kenneth beskriver sin far som en usikker type, der ikke formåede at styre ham. Derfor havde han vide rammer for at gøre, hvad der passede ham. I begyndelsen smadrede han og kammeraterne postkasser. Det var også i den periode, at misbruget af hash og alkohol startede. Alkoholmisbruget foregik dagligt, mens forbruget af hash overvejende begrænsede sig til weekenderne. Sideløbende hermed udviklede Kenneth kriminelle løbebane sig til, at han arrangerede slagsmål mod andre drengegrupper, umotiveret vold og indbrud. Mens Kenneth fortæller, at kriminaliteten skyldes uhensigtsmæssige kammerater, kedsomhed og gruppepres, skyldtes hans misbrug, især af hash, uheldige sammentræf af personlige omstændigheder, hvilket endte med, at han begyndte at skære i sig selv og true med selvmord.

Kenneth bor nu i en udslusningslejlighed på opholdssted X og flytter formentlig i egen lejlighed til sommer. Han bruger meget tid på at tænke på, hvordan det bliver at flytte fra opholdsstedet, og hvordan det bliver at starte på uddannelsen som Web-integrator. Han fortæller, at hans helt store drøm er at blive DJ og producer. Kenneths ambition er at komme til at spille offentligt.

Opsummerende om drengene

Alle drengene har befundet sig i det kriminelle miljø i en længere periode, og kan derfor siges at have en kriminel løbebane bag sig. Kendetegnende for drengene er, at de kommer fra kaotiske hjem, hvor de i varierende udstrækning har oplevet forældresvigt. Enten fordi forældrene var misbrugere, psykisk syge eller ikke magtede at varetage opgaven som forældre. Alle drengene har skiftet skole adskillige gange. Karakteristisk for skiftene er, at de som regel er foregået meget

pludseligt, med uafsluttede forløb til følge. De fleste af drengene har været tilknyttet flere opholdssteder, hvoraf nogle har været tilknyttet specialskoler, som var særligt egnede til at rumme unge med sociale tilpasningsproblemer. Ifølge drengene har de forskellige stigmatiserende og krænkende oplevelser sandsynligvis haft betydning for, at de startede med at begå kriminalitet. Det er karakteren af denne påvirkning jeg, efter beskrivelsen af pædagogerne, vil se nærmere på i analysen.

Pædagogerne

Pædagogerne er ikke anonymiseret. Dels fordi de ikke har ønsket at blive anonymiseret, og dels fordi de ikke kommer med udtalelser, der tager udgangspunkt i en specifik oplevelse med én ung. Derimod udtaler de sig generelt om udsatte unges ofte problemfyldte hverdag, med eksempler på, hvilke erfaringer udsatte unge har gjort med stigmatiserende og krænkende oplevelser.

Tilstede under samtalen med Det Sociale Jægerkorps var Kim og Pernille. Jørgen er alene om at repræsentere opholdssted X.

Det Sociale Jægerkorps

Kim

Kim har været tilknyttet Det Sociale Jægerkorps siden 1999. Kim er 45 år gammel og blev tilbage i 1980'erne uddannet som reservedelsekspedient. Kim startede i 1988 med at arbejde på døgninstitution med kriminelle unge med tunge problemer. Det var Kims daværende kæreste, der opfordrede ham til at prøve kræfter med den sociale sektor, hvilket også medførte, at han i 1998 færdiggjorde uddannelsen som pædagog.

Pernille

Pernille har været ansat hos Det Sociale Jægerkorps siden december 2008. Pernille er 38 år gammel og er både uddannet som køkkenassistent (1989), social og sundhedshjælper (1997) og pædagog (2008). Pernille startede med at arbejdede med udsatte unge i forbindelse med hendes 2. semester

praktikperiode og har således tre et halvt års erfaring med at arbejde med unge med sociale problemer.

Opholdsted X

Jørgen

Jørgen er ansat på opholdssted X, hvor han har arbejdet omkring et år. Jørgen er 58 år gammel og har en lang karriere bag sig med mange forskelligartede ansættelser. Jørgen har stået i lærer som maskinarbejder, men har sidenhen uddannet sig til ingeniør. De sidste 15 år har Jørgen været beskæftiget indenfor den sociale sektor. Her startede han med at arbejde som lærer på en Tvindskole i en periode på tre år. Herudover har Jørgen haft sin egen private skole for unge med tunge problemer og været ansat på en folkeskole, hvor hans primære arbejde bestod i at håndtere særligt vanskelige problemstillinger mellem skolen og eleverne.

Efter at have præsenteret pædagogerne vil det næste afsnit indeholde anden del af analysen, hvor jeg foretager et analytisk tværsnit af drengenes og pædagogernes udtalelser.

Analyse del 2: Horisontal analyse

I dette afsnit, vil jeg søge at besvare problemformuleringen. Jeg har kodet interviewmaterialet i forhold til temaer, jeg blev opmærksom på i forbindelse med meningskondenseringen og adskillige gennemlytninger af interviewene med pædagogerne. Jeg har bearbejdet materialet ved at opstille de sekvenser, som kan sammenlignes, det vil sige de sekvenser, som kan relateres til samme temaer. Således vil jeg sammenligne forskellige indikationer på stigmatisering og krænkelse, som er kommet frem i materialet. Idet jeg i denne del af analysen tilstræber en vis nærhed til empirien er de udvalgte sekvenser taget direkte fra de digitale interviewoptagelser. Det mener jeg bringer en større detaljerighed til sekvenserne, i form af latter, små udbrud, tøven og lignende, sammenlignet med uddrag, hvor materialet er omskrevet til skriftsprog, hvilket betyder, at uddragene ikke vil indeholde den samme detaljerede gengivelse.

I forbindelse med bearbejdningen af materialet i analyse del 1 fremkom der fire temaer, der er

relevante for den horisontale analyse. De fire temaer er: ”Familiens rolle”, ”Lige børn leger bedst”, ”Det var ikke engang fordi vi havde et problem” og ”Nu siger du forebyggende arbejde...”. Disse temaer plus et afrundende diskuterende afsnit udgør den horisontale analyse.

Familiens rolle

Ifølge Honneth etableres menneskets selvrealisering gennem kærlighedsrelationer, blandt andet gennem forældre-barn forholdet, hvormed mennesket skaber fortrolighed til sine ressourcer, indstillinger og værdier. Med henvisning til dette finder jeg det betydningsfuldt at undersøge drengenes tilknytning til netop deres forældre, idet deres indflydelse kan have påvirket drengenes evne til at fungere i sociale fællesskaber, og dermed spillet en rolle i forbindelse med drengenes kriminelle udvikling.

Da det er væsentligt at have mulige forslag til forbedringer af det kriminalitetsforebyggende arbejde i tankerne, vil jeg i afsnittet desuden gøre opmærksom på mulige initiativer, jeg mener, kan supplere dette arbejde.

Gennem samtalerne med drengene erfarede jeg, at alle drengene har oplevet forældresvigt på forskellige måder. Drengenes forældre bor af forskellige årsager ikke sammen, hvilket for de flestes vedkommende tilsyneladende har medført problemer. For Svends vedkommende begyndte hans udvikling mod systematisk kriminalitet, ligesom de fleste af drengenes, i sammenhæng med familiære tragedier (Jf. Livshistorierne). Selv fortæller Svend om sin situation:

(00:02:58-5) (...) ”så da? jeg blev smidt ud tredje gang, så døde min mor lidt efter. Nej, det var lige lidt inden jeg blev smidt ud. Og så flyttede vi til Hadsund og SÅ gik det galt. Så kom jeg ud i alt det lort”. (00:03:12-0). (00:09:22-8) (...) ”så der jeg kom til Hadsund begyndte vi [Svend og faren] ikke at kunne enes... og... ja det er nok mine egen skyld... og så, ja. Det er først her for et halvt år siden, år siden jeg er begyndt at kunne snakke med ham godt nok igen”.

(Mig) ”Okay, så det har været lang tid, hvor det har været hårdt?”.

”Ja for satan” (00:09:41-1).

Svends historie har, som nævnt, sammenlignelige træk med flere af drengenes udvikling mod

systematisk kriminalitet. Eksempelvis blev Kenneths forhold til sin far problematisk efter forældrenes skilsmisse. Faren havde vanskeligt ved at styre Kenneth, hvilket resulterede i, at Kenneth stort set gjorde, hvad der passede ham (Jf. Livshistorie 4). Selvom Kenneth ikke drager en slutning mellem forældrenes skilsmisse og de efterfølgende problemer, er det værd at bemærke, at Kenneths kriminelle udvikling startede efter skilsmissen (Jf. Livshistorie 4). Med til historien hører også, at Kenneth i perioden, hvor den kriminelle udvikling startede, begyndte at drikke og ryge hash uden faren opdagede, hvad der foregik. Uopmærksomme forældre kan skyldes forskellige faktorer. Kenneth forklarer sin fars passive rolle med en grundlæggende usikkerhed hos faren. Derimod forklarer Martin sine forældres uopmærksomhed med farens alkoholisme, idet denne medførte, at han ikke kunne passe et almindeligt arbejde. Det betød, at moren blev alene om at skaffe penge til familiens forbrug. Resultatet af disse uheldige omstændigheder indebar, at Martin var overladt til sig selv uden forældrenes opmærksomhed. Derfor var forældrene heller ikke opmærksomme på Martins begyndende stofmisbrug, som medførte, at han startede med at sælge stoffer (Jf. Livshistorie 1). I det følgende beskriver Martin forældrenes uopmærksomme rolle i hans udvikling mod systematisk kriminalitet:

(00:47:59-9) (...) ”*det var jo der, hvor jeg var så meget udenfor, så de lagde ikke rigtig mærke til det, før at der var en dag. Der var en dag, hvor jeg kom hjem og havde stjålet en flaske, hvor min mor havde set, men hun så det mere som en drengestreg, fordi hun lagde ikke mærke til de ting der. Først da det var for sent, da hun lagde mærke til det. Der havde jeg allerede prøvet og sniffe og tage piller og ryge og sådan noget. Det var for sent allerede der*” (00:48:22-0).

Mens nogle af drengene har oplevet svigt i form af uopmærksomme forældre, har andre oplevet stærkere og mere ubehagelige oplevelser. Eksempelvis beskriver Benjamin, at han fik og indtog hårde stoffer sammen med sin far, hvilket resulterede i slagsmål mellem dem (Jf. Livshistorie 5). Desuden fortalte Bjørn om at blive dårligt behandlet, da han kom i familiepleje. Som det fremkommer i nedenstående drager Bjørn paralleller mellem episoden og starten på en kriminel udvikling:

(00:07:23-3) ”*Jamen det startede lidt, ... øh... der, der var lidt der startede deroppe i [by X] ved den plejefamilie. ... Fordi det var, øh, det var vist nogle røvhuller over for mig*”.

(Mig) ”*Det var plejefamilien eller hvad?*”.

”*Ja, alle de penge, der gik til mig, dem og så noget, dem tog de. Og de låste mig inde på værelset og*

alt muligt” (...) (00:07:42-5).

Drengenes historier om forældresvigt synes at være et gennemgående tema i deres opvækst, og den følgende, mere generelle udtalelse fra Kim om, hvorfor nogle unge har vanskeligt ved at bryde med en kriminel udvikling, passer derfor godt på den virkelighed drengene beskriver:

(00:17:24-4) ”*Det er hvordan det bliver tacklet. Måske allervigtigst af forældrene, når at det [kriminaliteten] bliver opdaget til at begynde med. Hvis nu, at det ikke bliver tacklet rigtigt og øh forældrene sådan set er ligeglade*” (00:17:37-3).

Drengenes betragtning af forældrene som værende centrale myndighedspersoner i forhold til, om drengene påbegynder en kriminel udvikling, synes pædagogerne at være enige i. Jørgen siger: (00:05:29-0) (...) ”*som jeg ser det, bunder det i familien. Det er svage familier, det er misbrugsfamilier, det er familier, der ikke magter opgaven som forældre*” (00:05:34-4). Ovenstående udtalelser giver blandt andet indblik i, at drengenes forhold til deres forældre har været problemfyldt og præget af uopmærksomhed. Dette tydeliggøres ved, at forældrene ikke har reageret på drengenes kriminelle udvikling, hvilket har påvirket drengenes selvopfattelse, og dermed forudsætningerne for at indtræde i et kriminelt miljø. Der er således meget, der taler for, at en forklaringen mod systematisk kriminalitet skal findes i familien. Derfor vil en rimelig antagelse være, at drengenes krænkelserfaringer, i sammenhæng med forældrenes forskellige former for svigt, har påvirket udviklingen mod systematisk kriminalitet.

Ovenstående skal også ses i lyset af, at forældrenes opfattelse af, hvad der er kriminelt ikke nødvendigvis stemmer overens med majoritetssamfundets opfattelse. Således udtaler Pernille:

(00:17:58-0) ”*Ja for nogen af dem [forældrene] er det sådan, at normalen for, hvad der er kriminelt, det er ikke normalen for dem. Altså det at stjæle en knallert eller købe polske cigaretter og alverdens ting og sager, det er normalt. ... Der starter det jo ofte*” (00:18:21-3).

Idet mennesket skaber fortrolighed til egne indstillinger og værdier gennem nære relationer, kan en del af forklaringen på drengenes udvikling mod systematisk kriminalitet også være, at de ved at vokse op med kriminelle forældre adopterer deres indstillinger og værdier i forhold til det at begå kriminalitet. Herudover kan en forklaring være, at drengenes manglende familiære relationer har gjort, at de har mistet selvagtelse og evnen til at indgå i nære relationer. Dette kan ifølge Honneth være en årsag til, at drengene har mistet noget af deres fundamentale selvtillid, som gør, at

mennesket kan realisere sig selv. Det har muligvis bevirket, at drengene, har opsøgt kriminelle fællesskaber, hvor de interne relationer måske i højere grad end "normalt" er baseret på overfladiske værdier, såsom "jeg er sejere" og "tør gøre vildere ting" end dig. Dermed kan man sige, omend forsigtigt, at sådanne relationer som udgangspunkt baseres på nogle "nemmere" ting at opnå status og værdi på end i "normale" fællesskaber, hvor indlevelse og forståelse for sine medmennesker er mere i fokus.

Udover at forældrenes holdning til kriminalitet kan smitte af på drengene, har pædagogerne også en fornemmelse af, at forældrenes egne problemer, eksempelvis kriminalitet, misbrug eller psykiske lidelser, spiller en rolle i forbindelse med drenges kriminelle udvikling, idet forældrene ofte vil lade være med at fortælle om drengenes kriminalitet til de relevante sociale myndigheder. Sådant undgår forældrene at henlede opmærksomhed på deres egne problemer. Følgende udtalelse fra Pernille synes derfor at passe godt på den generelle adfærd hos forældrene:

(00:19:25-5) (...) *"hvis forældrene skal tage hånd om et problem med deres børn, så kommer der måske også fokus på dem, og det er de selvfølgelig ikke interesseret i. Så er det sommetider lettere at lade være"* (00:19:38-6). Herudover kan der være flere grunde til, at en familie ikke kontakter myndighederne, selvom de er bevidst om, at deres barn gennemgår en uholdbar udvikling. Dette kan eksempelvis være, at familien ikke har de bedste erfaringer med de sociale myndigheder. Derfor kan der være en "os" og "dem" relation, der gør, at familien ser myndighederne som "fjenden". Desuden kan man forestille sig, at forældre, som ikke magter styre deres barn, ikke ønsker at kontakte myndighederne på grund af flovhed, eller fordi de fornægter, at der er et alvorligt problem.

Det kan dog være problematisk at argumentere for en sammenhæng mellem forældresvigt og kriminalitet, da det ikke er alle drengene, som selv giver udtryk for en sammenhæng. Alligevel mener jeg, at det er rimeligt at gøre opmærksom på en mulig sammenhæng, idet størstedelen af drengene udtrykker, at krænkelsererfaringer i form af forældresvigt har været med til at påvirke dem mod systematisk kriminalitet. Dette underbygges desuden af pædagogerne og deres generelle erfaringer.

Jørgen var den af pædagogerne, som fokuserede mest på familiens betydning for unges risikoudvikling og vurderede, at det i tilknytning til det sociale arbejde med unge kriminelle, vil være hensigtsmæssigt at rette fokus: (00:27:41-9) (...) ”*fra den ENKELTE og til FAMILIEN. Fordi det er familien, (...) der præger de unge*” (00:27:51-6). Jørgens klare holdning er, at hvis hjælpeindsatsen koncentrerer sig om familien i stedet for den unge, samtidig med man fokuserer på at løse problemerne i opstartsfasen, vil den nødvendige hjælpeindsats være langt mindre omfattende: (00:28:04-7) (...) ”*Fordi hvis du tager det tidligt, er det ikke sikkert du behøves at lave ret meget med den unge. Men hvis du nu kan gå ind og støtte HJEMMET. (...) Jeg mener, at jo tidligere man tager det, jo mindre ressourcer kræver det*” (00:28:23-9).

Selvom Jørgen giver udtryk for, at man som forældre er forpligtet til at varetage opdragelsen af ens egne børn, mener han også, at det offentlige har et ansvar for at gå ind og tilbyde hjælp på et tidligere stadie end det sædvanligvis sker, hvis ikke forældrene på en forsvarlig måde kan efterleve deres forsørgelsesmæssige forpligtigelser:

(00:45:25-9) (...) ”*Og jeg synes også, at det offentlige har et ansvar for at gå ind og tilbyde hjælp i et meget tidligt stadie. Men hvordan gør man det uden at påråbe sig alverdens forbandelser og eder fra familien for eksempel? Det er jo ikke rart, at skal komme hen til en familie og sige, ved i hvad, vi synes ikke i er gode nok forældre. Fordi det er jo reelt det man gør, men er det ikke det der skal til egentlig? Er det ikke det der skal til... altså inden det går galt, ikke*” (00:45:56-0).

Dermed problematiserer Jørgen blandt andet hjælpesystemets sene indgriben i forhold til udsatte unge:

(00:05:47-8) ”*Der har været alt for meget sparet på området. Det vil sige, i stedet for at tage fat i dem når de er 8 - 9- 10- 11- 12 så får vi dem når de er 14- 15 - 16- 17 år og der er de allerede kommet ud, hvor det er VANSKELIGT at arbejde med dem*” (00:06:02-1).

Med udgangspunkt i ovenstående synes en naturlig anbefaling til de politiske beslutningstagere og de sociale myndigheder i almindelighed, at være, at det sociale arbejde med fordel kan omprioriteres i forhold til måden, hvorpå hjælpen formidles. Dette kan eksempelvis tage udgangspunkt i, at man flytter fokus fra at hjælpe den unge til at hjælpe familien, da det som nævnt kan være en mere hensigtsmæssig måde at forebygge unges problematiske udvikling på.

Herudover kan et forslag til forbedring være, at praktikerne skal forsøge at foregribe den unges risikoudvikling tidligere.

Derfor er det en problematik, der implicerer de politiske beslutningstagere, hvis der skal frigives midler til, at praktikerne både skal tilrettelægge indsatser, der involverer, at det kriminalitetsforebyggende arbejde starter tidligere end normalt, og at indsatsen ikke skal tage afsæt i den unge, men derimod familien.

Der er dog også en vis fare forbundet med at fremrykke sociale indsatser, specielt hvis der iværksættes indsatser inden der er tydelige tegn på risikoudvikling. Dette vil givetvis medføre at der vil være enkelte forsøg på at kontrollere og styre en udvikling i en familie, som slet ikke har behov for hjælp. En sådan unødigt regulering kan i sig selv være en stigmatiserende og krænkende oplevelse, som Jørgen også påpeger, og dermed få en uønsket og modsatrettet effekt. Hvis familien får et negativt forhold til myndighederne/praktikerne, kan det også betyde at familien i tilfælde, hvor de får behov for hjælp, ikke vil opsøge den. Dette gør det sociale arbejde dilemmafyldt.

Skal det kriminalitetsforebyggende arbejde alligevel antage en mere opsøgende karakter på et tidligt stadie, uagtet faren, der er forbundet hermed, består kunsten i, at praktikerne skal iværksætte tidlige indsatser uden at tvinge klienten (familien) ud i en uønsket forandringsproces.

Lige børn leger bedst

I dette afsnit vil jeg undersøge, hvilke eftervirkninger, det er rimeligt at tillægge drengenes manglende accept fra klassekammeraterne. Dette vil tage udgangspunkt i en antagelse om, at hvis mennesket ikke oplever værdsættelse og social accept, vil man opsøge andre miljøer, hvor man føler dette. Derfor er det interessant, hvilke konsekvenser, man med rimelighed kan tolke, der har været af drengenes ekskluderende oplevelser i samværet med klassekammeraterne.

Ligesom det var tilfældet i forrige afsnit vil jeg afslutningsvis behandle, hvorledes praktikerne i det sociale felt, kan drage fordel af denne indsigt og forståelse.

Generelt har drengene haft vanskeligt ved at omgås deres klassekammerater, og i flere tilfælde har de været i direkte indbyrdes konflikt med dem. Det spændende ved de to følgende citater med henholdsvis Benjamin og Martin er, at mens Benjamins udtalelse beskriver tiden tilbage fra folkeskolen er Martins udtalelse fra tiden på handelsskolen. Idet alle drengene har oplevet, at klassekammeraterne har haft svært ved at håndtere deres adfærd i skolen, er Benjamins udtalelse efter alt at dømme sammenlignelig med, hvad de andre drenge har oplevet angående slagsmål og manglende undervisning:

(00:16:58-7) ”Jamen hvad husker jeg, jeg husker jeg røg i slagsmål hver - hver anden dag. Sad på rektors kontor i alle timerne og skulle lave min undervisning derinde med hovedet ind mod en væg”.

(Mig) ”Hvorfor endte du i slagsmål”?

”Jamen fordi, så var der nogen, der sagde noget om min far, sådan noget, jeg har ikke set min far i så mange år. Så hver gang der var nogen, der sagde noget om min far, så blev jeg sur. Og så hvis de sagde flere ting om ham, jamen så kunne jeg ikke styre mig selv. Så gik jeg amok” (00:17:32-9).

Martin er den ældste af drengene og har derfor gennemlevet flere ting end resten af drengene. Han er blandt andet ene om, at have været tilknyttet en ungdomsuddannelse. Følgende udtalelse fra Martin viser, at mange af de problemer, som han selv og de andre drenge oplevede tilbage i folkeskolen fortsætter videre i uddannelsessystemet:

(00:24:49-3) ”Og så har jeg været på handelsskolen, og det gik heller ikke. Der kom jeg op at slås med en elev, og det var helt tilfældigt. Det var noget fuldstændigt dumt noget. Fordi igen, at der blev set skæv på mig, så var det mig der røg”. (...)

(Mig) ”Og så blev du smidt ud eller”?

”Ja, så bad de mig om ikke at komme tilbage fordi de [eleverne] ikke følte sig trygge ved, jeg var i den klasse der. Det var ikke fordi, jeg havde gjort noget eller noget som helst. Det var jeg lidt sur over” (00:25:16-8).

Som vi skal se i nedenstående udtalelse, synes Jørgen også at have bemærket, at drengene almindeligvis bliver udelukket fra fællesskabet i skolen. Jørgen mener en væsentlig årsag til, at klassekammeraterne afviser at lukke drengene ind i fællesskabet skyldes, at drengene er meget opmærksomhedskrævende. Således udtaler Jørgen:

(00:11:38-8) ”Nogen kan have et godt forhold til nogle af kammeraterne. De fleste har jo et anstrengt forhold til de andre. Qua at de hele tiden skal have status og skal vise sig og sådan noget. De tror de har et godt forhold, men der er ikke ret mange af de elever, hvad skal vi sige, der går normalt i skole, som gider at have de der uromager” (00:12:00-7).

Som det er fremgået i ovenstående kan drengenes situation defineres som afskåret fra en fuldstændig social accept og værdsættelse. Dette er en situation, som både karakteriserer stigmatisering og krænkelser. I stedet for accept og værdsættelse møder drengene en rituel ringeagt, som symboliserer lav menneskelig værdi. Goffman forklarer disse udstødemekanismer med, at den stigmatiserede forbindes med risiko. Derfor møder drengene i interaktion med klassekammeraterne en virkningsfuld, men ubevidst udelukkelse fra fællesskabet. En proces som ifølge Honneth kan bevirke, at drengene hverken udvikler selvagtelse eller samhørighed med klassekammeraterne, idet de ikke evner, at integrere drengenes forskellige kvaliteter. Drengenes og Jørgens udtalelser synes at bekræfte Goffman og Honneth i, at stigmatisering og krænkelser bevirker, at det ikke er muligt at indtræde i fællesskabet på samme vilkår som andre, hvilket kan forklare, at der sker et skred i drengenes omgangskreds. En udvikling som antageligvis har haft en betydende rolle i forbindelse med drengenes udvikling mod systematisk kriminalitet.

Et sådant skred bliver, i det følgende, beskrevet ret fyldestgørende af Kenneth.

Da drengenes forhold til venner og kammeratskaber i skolen har mange sammenlignelige træk, benytter jeg dermed Kenneths beskrivelse af, hvorledes der skete et skred i hans omgangskreds forud for hans udvikling mod systematisk kriminalitet, som et generelt eksempel for alle drengene. Kenneth beskriver udviklingen som følger:

(00:23:59-4) ”Så fik man lige pludselig venner, der havde adgang til noget mere” (...)

(Mig) ”Hvordan kom de ind i billedet”?

”Jamen det er et spørgsmål om, jeg havde nogen venner, som var gode og dårlige, men jeg holdt mig til de dårlige af dem. Der møder man jo automatisk flere dårlige. Fordi typisk den vennekreds de har, det er så den samme, man går i, hvis man vælger dem” (00:24:25-4). (...) (00:24:51-8) ”Så fik man adgang til flere [kriminelle] ting og så blev det egentlig bare vedvarende. Så mødte man jo egentlig bare flere værre og værre typer” (00:25:02-0).

Idet et stigma fremkommer, når der er et misforhold mellem en persons særlige kendetegn og den pågældende kontekst, vil alle mennesker, på et givent tidspunkt, udsættes for en grad af stigmatisering. Man vil derfor kunne erfare, at det er muligt at være stigmatiseret i én sammenhæng, mens man accepteres i andre sammenhænge. Dette kan være en forklaring på, at drengene søgte accept og fællesskab hos andre, som ligeledes har oplevet eksklusion fra fællesskabet. Drengenes oplevede konflikter med klassekammeraterne kan forklare, hvorfor drengene søgte fællesskaber, hvor deres adfærd ikke er blevet opfattet som afvigende, men som normal. Dermed opnår de anerkendelse for den adfærd, der tidligere blev set ned på.

Kenneths beskrivelse af skredet i hans omgangskreds illustrerer, hvordan en udelukkelse af de "almindelige" børns fællesskab fører til, at han søger nye fællesskaber, hvor aggressivitet ikke opfattes som afvigende adfærd, men som normen eller måske endda som idealet. Dermed opnår han anerkendelse for den adfærd, der tidligere blev set ned på.

Den "os" og "dem" relation, der dermed kan opstå, mener pædagogerne er naturlig. Således udtaler Kim:

(00:23:20-0) "Det kender du også fra dig selv, lige børn, de leger bedst. Det øh, du gider sgu ikke nogen, der er fucked up på stoffer eller sådan noget. Altså, det er sådan nede i kælderens [kælderen er en aftenklub for unge], at der har vi jo sådan et princip, at alle gerne må komme derned, men hvis engang i mellem, det sker ikke ret tit, der kommer en helt normal ung derned, han kommer kun en gang, så kan han sgu ikke holde det der ud. Det kan han ikke. Han er væk ikke også. Han flytter sgu over til fodboldbanen ikke også. Hvorimod, at hvis der er en af dem [fra kælderen] der engang imellem kommer til fodbold, og han sidder der sammen med 10 normale, der har lyst til at træne med en bold, jamen han kan heller ikke, han falder også hurtigt igennem. Og det viser sig sgu også, at de [dem fra kælderen] bliver sgu gift med hinanden du. Det gør de" (00:24:09-7).

Denne iagttagelse er interessant i forhold til kriminalitetsspørgsmålet, idet Goffman mener, at mennesket formes af dets gruppetilhørsforhold (in-gruppen). Karakteristisk for en sådan gruppe er, at medlemmerne formentlig alle har oplevet at blive opfattet som mennesker med lav værdi, som følge af omgivelserne nedvurdering af dem som person. Medlemmerne af gruppen (de medstigmatiserede) forventer, at man støtter gruppen, hvilket medfører en loyal opbakning fra de medstigmatiserede. Derimod frafalder gruppens støtte, hvis man vender sig fra den. Sådanne

gruppemekanismer har, som Kenneth og Benjamin beskriver i nedenstående, gjort det svært ikke at blive involveret i gruppens kriminelle aktiviteter. Således beskriver Kenneth en konkret hændelse, hvor netop gruppens forventninger bevirkede, at han endte med at deltage i et slagsmål, selvom han egentlig ikke var interesseret i det:

(00:36:10-5) ”*Jamen sommetider blev man ringet efter og sådan. Der var mange gange by X mod by X slagsmål, og så blev man jo spurgt, om man ville være med til sådan et. Og så hvis man sagde neeej, jeg føler sgu ikke helt for det i dag, sådan, jo kom nu, arh, så skidt da*” (00:36:25-4).

Udover at gruppetilhørsforholdet virker til at være forbundet med gruppepres, som gør det svært at undslippe gruppens forventninger om deltagelse i forskellige aktiviteter, virker det som om, at gruppen ikke vil acceptere, hvis man forsøger at afskære kontakten til den. Benjamin beskriver i det følgende, hvilke besværligheder han oplevede i forbindelse med, at han ikke længere ønskede at have kontakt til sine kriminelle kammerater:

(00:09:13-2) ”*Så fik jeg en masse problemer med dem fra by X, hvorfor jeg ikke ringede eller skrev eller skaffede noget til nogen mere eller sådan noget. Og så har jeg så skiftet nummer 13 gange siden, for at de ikke skal kunne få fat i mig*” (00:09:25-5).

Ovenstående udtalelser med Kenneth og Benjamin bekræfter, at det kan være vanskeligt, at distancere sig fra et kriminelt miljø. Dette kan forklares ved, at drengenes forskellige stigmatiserende og krænkende oplevelser har medført, at de har søgt accept i miljøer, hvor de er blevet modtaget fordomsfrit og accepteret, som værende dem, de er. De nye kammerater har dog haft forventninger til, at drengene til gengæld blev loyale støtter og deltog i gruppens aktiviteter. Derfor har gruppen senere haft vanskeligt ved at acceptere, hvis drengene fravalgte at deltage i eksempelvis kriminelle aktiviteter eller helt ønskede at udtræde af gruppen.

Da sådan en gruppe består af mennesker, der alle er blevet afvist af de ”normale,” og dermed har søgt anerkendelse blandt ligesindede, kan et valg om at træde ud af gruppen muligvis blive opfattet som miskendelse af de andre i gruppe. Dette kan være endnu en grund til, at det kan være svært at få lov til at afskære forbindelsen.

I det ovenstående fokuseres der på sammenhængen mellem de stigmatiserende og krænkende oplevelser drengene har fået blandt deres jævnaldrende, eksempelvis i skolen, og udviklingen mod systematisk kriminalitet. Denne udvikling ser jeg i høj grad som drevet af den "os" og "dem" relation som efter pædagogernes opfattelse er naturlig (lige børn leger bedst).

Som det fremhæves flere steder har drengene haft vanskeligt ved at etablere mere end overfladiske relationer til klassekammeraterne, og ofte har kontakten bestået af konflikter af forskellige art. Disse forhold synes at have afstedkommet en øget marginalisering af drengene, en udvikling der kan være begyndelsen på en "os" og "dem" relation.

Derfor har praktikerne, og i dette tilfælde specielt lærerne, et stort ansvar i forhold til at modarbejde denne udvikling. En måde det kan ske på, er blandt andet ved, at der bliver fokuseret på at hæve drengenes faglige niveau, hvilket Jørgen vurderer ikke sker i et tilstrækkeligt opfang: (00:09:50-5) (...) *"lige netop sådan nogen som dem her, dem synes jeg man **taber** meget [i skolen]. Fordi man ikke sætter dem i et eller andet specialtilbud tidligt nok"* (00:09:59-3). Konsekvensen af dette manglende fokus bevirker, at drengene kompenserer for deres tilbagestående faglighed ved at tiltrække sig opmærksomhed ved at lave uro i klasselokalet. Således siger Jørgen: (00:08:57-4) (...) *"og de skal hævde sig, og øh, kan man ikke hævde sig fagligt, så kan man jo altid lave noget ballade, ik"* (00:09:03-8). Eftersom alle drengene, med undtagelse af Martin, har haft vanskeligt ved at følge med i skolen, mener jeg, at en rimelig forklaring på drengenes adfærdsmæssige problemer, delvist kan forklares med deres faglige niveau. Med henvisning til Jørgens udtalelse (Jf. side 53), hvor han fremhæver en sammenhæng mellem drengenes behov for at hævde sig og klassekammeraternes ringeagt, argumenterer jeg hermed for en indirekte sammenhæng mellem en følelse af faglig utilstrækkelighed og søgen mod belastede miljøer. Mekanismen bundner i, at de fagligt svage elever, ligesom andre, søger personlig værdsættelse, en følelse som givetvis er vanskelig at opnå, når man er i omgivelser, der først og fremmest belønner faglighed. Derfor opsøger de miljøer, hvor faglige kvalifikationer ikke tæller, men hvor de møder accept og anerkendelse, ved eksempelvis at tage/skaffe stoffer eller deltage i kriminelle aktiviteter.

Da de forudgående overvejelser er væsentlige at sammenkoble med kriminalitetsforebyggelse, mener jeg, selvom det lyder banalt, at man bør fokusere endnu mere på at opprioritere, at alle elever opnår et vist fagligt niveau, da det formentligt vil have en kriminalpræventiv effekt. Spørgsmålet er

dog, hvordan indsatsen skal struktureres. I denne forbindelse er det interessant, at Jørgen og Kim har vidt forskellige syn på, hvordan det er hensigtsmæssigt at løfte fagligheden. Jørgen mener eksempelvis, at de fagligt svage elever burde tilknyttes: *”et eller andet specialtilbud”*, altså et tilbud som formentlig indebærer, at de fagligt svage elever placeres sammen med andre svage elever. En løsningsmodel som Kim mener, ikke vil være kriminalitetsforebyggende: (00:37:11-8) *”Jeg har jo hele tiden sagt, de ressourcer man bruger på specialskolerne, dem burde man nok bruge i den klasse, hvor der er problemer, ikke også”* (00:37:21-1). Videre siger Kim: (00:24:15-3) *”Vi sender dem jo rundt fra den ene specialskole, hvor de lærer hinanden at kende og institutioner og øh. (...) Vi gør meget for, de lærer hinanden at kende”* (00:24:53-8). Som jeg forstår Jørgen og Kims udtalelser, henviser de ikke alene til, hvordan man kan forbedre svage elevers faglighed, men til hvordan de mener, den sociale indsats i skolesystemet bør foregå for at forhindre en u hensigtsmæssig udvikling hos unge.

Idet Jørgen og Kim påpeger forskellige problematikker, er det vanskeligt at vurdere, om det vil være mest hensigtsmæssigt at forsøge at hjælpe de udsatte elever i klassen eller udenfor klassen, sammen med andre udsatte elever. Alligevel mener jeg, at Kims måde at anskue en fremtidig kriminalitetsforebyggende indsats på, er spændende, da jeg frygter, at det ikke er hensigtsmæssigt, at forflytte elever, der givetvis har det svært, til en anden skole. Dette skal ses i lyset af Jørgens udtalelse om, at skoleskift ikke er en positiv oplevelse, for den der står midt i det: (00:54:46-4) *”Jamen de unge mennesker, der bliver sendt videre, de får et nederlag hver gang. Familie får jo også et nederlag hver gang. (...) Det er ikke godt”* (00:54:54-0). Selvom Jørgen og Kim grundlæggende ikke er enige om, hvordan ressourcerne skal fordeles, og hvordan den sociale indsats skal varetages i skolesystemet, må det vigtigste budskab være, at de er enige om, at der er tale om en form for misforstået omsorg, når unge bliver kasterbolde i skolesystemet og sendt fra den ene skole til den anden.

Det var ikke engang, fordi vi havde et problem

Udover at drengene generelt har haft et problematisk forhold til mange af deres skolekammerater, gav de i interviewene udtryk for, at de følte sig diskriminerede af lærerne i skoletiden. Honneth betragter diskrimination som tilhørende den retslige sfære, ud fra en menneskelig opfattelse af, at

alle samfundsmedlemmer skal nyde de samme rettigheder. Som vi skal se i nedenstående udtalelser fra drengene, kan man betragte lærernes diskriminerende adfærd som et tegn på, at autoriteter ikke anerkender drengene som lige retsindivider, der fortjener at blive respekteret som ligeværdige med deres klassekammerater. Derfor vil jeg se på, hvad det betød for drengene, at de blev mødt med en diskriminerende adfærd fra lærerne. Herudover vil jeg undersøge, hvilke følgevirkninger det, ifølge Goffman, kan have, at mennesker inddeler hinanden i forskellige kategorier, som gør, at vi tillægger hvert enkelt menneske bestemte karakteregenskaber.

Ligesom i de to forudgående afsnit vil jeg desuden anskue, hvordan praktikerne, tilknyttet det sociale arbejde, kan benytte sig af indsigten og forståelsen af de stigmatiserende og krænkende oplevelser, som behandles.

Alle drengene, med undtagelse af Svend, kan fortælle om episoder, hvor de har været udsat for krænkende særbehandling af deres lærere. Dette kommer til udtryk ved, at lærerne tilsyneladende har været negativt forudindtagede, og derfor mødte drengene med en diskriminerende adfærd. Dette er sket ved, at lærerne ikke har udført deres arbejde på forsvarlig vis, og dermed har svigtet deres ansvar som lærere. Følgende udtalelse med Martin er et udmærket eksempel på drengenes krænkende oplevelser i samværet med en lærer:

(00:16:23-6) (...) ”så havde jeg uoverensstemmelser med min lærer”.

(Mig) ”Hvad var det for nogen uoverensstemmelser”?

”Jamen, ja det var ikke engang fordi vi havde et problem, det var bare, at han kunne ikke lide mig” (00:16:31-5). Videre siger Martin: (01:04:20-2) ”Men jeg har altid haft det sådan, så fik jeg en tysklærer bagefter, som der heller ikke rigtig kunne lide mig. Og så øh, jamen jeg ved ikke hvorfor. Det er bare den type jeg er, tror jeg” (01:04:29-7).

Ifølge Honneth medfører en oplevelse af ikke at blive behandlet som et ligeværdigt og troværdigt medlem af samfundet, i henhold til retsmæssige bestemmelser, at selvrespekten mindskes. Rent anerkendelsesmæssigt betyder lærernes diskriminerende behandling af drengene, at de lider tab af autonomi og selvagtelse. Honneth mener dog, at mennesket kan have selvagtelse uden en fornemmelse af rettigheder, men at den højeste form for selvagtelse kun lader sig realisere, når mennesket bliver behandlet som et værdigt retssubjekt. Selv gav Martin ikke direkte udtryk for,

hvorledes lærernes behandling påvirkede ham personligt. Det gjorde derimod Bjørn, som i følgende udtalelse åbent fortæller om, hvordan lærere generelt har behandlet ham krænkende og dermed ikke forsvarligt i forhold til en lærers forpligtigelser over for sine elever. Særligt interessant bliver udtalelsen, da jeg spørger ind til, om lærernes opførsel kan tænkes at have påvirket ham til at have opsøgt "dårlige" kammerater. Underforstået de kammerater, som Bjørn påbegyndte kriminalitet sammen med:

(00:02:31-8) "Og så var der nogle problemer med nogle lærer og med nogle andre elever på nogle andre skoler og sådan noget".

(Mig) "Ok, hvis det er så kunne jeg godt tænke mig at høre om, hvad er det for nogen problemer, hvad har du oplevet?".

"Jamen øh, de fleste lærer, de har ikke kunnet lide mig, altså nogen, de har kørt mig psykisk ned og sådan noget".

(Mig) "Det er måske tungt at snakke om, og man behøves heller ikke, men kan du..."

"Nej, men det er jeg vant til så det rør mig ikke".

(Mig) "Okay okay, kan du give mig et eksempel på det, fordi så er det sådan lidt lettere for mig og øh".

"Jamen, jeg har gået på den samme skole i seks år og HVER time, jeg havde i dansk som eksempel, der var der en lærer, der sagde, at jeg aldrig var god nok, og at øh jeg skulle i specialklasse og alt muligt, fordi jeg ikke var klog nok og sådan noget".

(Mig) "Okay, det var meget usympatisk".

"Jaaah".

(Mig) "Hvordan, hvad tænkte du om den lærer... Havde det nogen konsekvenser for den lærer sådan?".

"Ja hun fik kastet nogen ting efter sig og alt muligt, af mig. Så svarede jeg hende igen og alt muligt" (00:04:54-3).

(00:13:25-3) "Hvordan, har det sådan påvirket dig, når lærerne har sagt til dig, at du ikke var god

og sådan noget. Har det påvirket din selvopfattelse?”.

”Ja det har det, altså jeg har haft utrolig dårligt selvværd og sådan noget, men øh, det er lige så stille ved at vende”.

(Mig) *”Tror du det var en af grundene til du fandt sammen med lidt dårlige kammerater eller?”.*

”Ja, det kan det jo godt have været”.

(Mig) *”Ja jeg ved godt, man kan jo hverken sige ja eller nej”.*

”Nej nej, men det kan det sagtens have været” (00:14:03-4).

Martin og Bjørns krænkende oplevelser er eksempler på nogle af de diskriminerende oplevelser, drengene har haft i kontakt med en lærer. Af andre eksempler kan nævnes Kenneths oplevelse med sin gymnastiklærer, hvor læren bevidst sparkede en amerikansk fodbold i hovedet på Kenneth og efterfølgende chikanerede Kenneth ved at trække ham ind til sig og slå ham i brystkassen, når de passerede hinanden på en af skoles gange. Oplevelser hvorom Kenneth beskriver: (00:26:59-4) *”Det er ikke fordi man sådan helt vildt tænker, at det lige var det fedeste han kunne gøre” (00:27:02-2).*

Bjørn er den eneste, der udtaler, at lærernes utilstedelige behandling påvirkede hans selvværd og åbner for en sammenhæng mellem et dårligt selvværd og udviklingen mod systematisk kriminalitet. Alligevel synes jeg, at det er interessant at fremhæve en mulig sammenhæng mellem dårligt selvværd og en kriminel udvikling, idet jeg både i Martins og Kenneths udtalelser tolker, at lærernes diskriminerende behandling har medført tab af integritet og selvagtelse. Forekommer der derfor en sammenhæng mellem lærernes uhensigtsmæssige adfærd og drengenes søgen mod dårlige kammerater, som Bjørn udtrykte det, er det væsentligt at fremhæve, idet alle drengene, i mere eller mindre udstrækning, har oplevet diskriminerende særbehandling fra lærere.

Det er selvfølgelig usikkert, hvad der ligger bag lærernes krænkende opførsel, men eftersom drengene ikke beskriver deres opførsel, overfor lærerne, som eksemplarisk, kan det være en sandsynlig forklaring. Et eksempel på drengenes urolige adfærd illustreres med følgende udtalelse fra Kenneth: (00:06:12-7) *”Så gjorde jeg alt, hvad jeg kunne for at få fri. Og det var lige fra at sidde og smide ting efter læreren sådan og sidde og forstyrre de andre” (00:06:21-5).*

Selvom det må være vanskeligt at håndtere elever, som ikke udviser interesse, og som forstyrrer i en grad, der bevirker, at lærerne ikke kan gennemføre undervisningen, og selvom drengene muligvis fremhæver de episoder, som har gjort størst indtryk på dem, retfærdiggør det ikke lærernes krænkende adfærd. Dette skal blandt andet forstås på baggrund af følgende udtalelse af Kim, hvor han understreger, at selv mindre bemærkninger kan skabe en dårlig relation mellem læreren og eleven. I forbindelse med udtalelsen er det vigtigt at pointere, at jeg har valgt at benytte udtalelsen, fordi udtalelser med et lignende indhold tilsyneladende kan virke diskriminerende. Personligt mener jeg ikke, at sådanne udtalelser bør betragtes som væren utilstedelig sprogbrug. Når jeg alligevel har valgt at benytte udtalelsen, skyldes det, at den sætter lærernes adfærd i perspektiv:

(00:12:53-8) (...) ”så er der en lærer, der siger; det kan du kraftedme ikke være bekendt, ikke også. Jamen, så har de selvfølgelig allerede et dårligt forhold, ikke også” (...) ”Og det kan man jo ikke tage fra dem. Altså, det er jo en negativ følelse” (00:13:10-9).

Kims vurdering af at forholdsmæssigt svagt negative bemærkninger fra læreren kan forårsage et misforhold mellem læreren og eleven samt implicere en negativ selvfølelse hos eleven, giver indsigt i, hvilken tom fornemmelse drengene må have følt efter gentagne gange at være blevet udsat for lærernes diskriminerende behandling. Forståelsen for hvor let dette problematiske lærer-elev forhold opstår, er interessant, specielt hvis en negativ selvfølelse kan forklare, hvorfor drengene er endt sammen med de ”dårlige” kammerater.

Som det fremgår af de fem livshistorier, har drengene skiftet skole adskillige gange. Årsagen til skiftene kan blandt andet forklares med drengenes uholdbare relationer til lærerne og flytning. Udover at skoleskift forbindes med store omvæltninger, hvor man skal forholde sig til en masse nye ansigter og måder at gøre tingene på, er der formentlig ikke mange, der forbinder et skoleskifte med en mulig kriminel udvikling. Det er der sandsynligvis heller ikke belæg for i langt de fleste tilfælde, medmindre man har at gøre med udsatte unge. Under alle omstændigheder er der noget, der tyder på, at det er tilfældet for drengene. I hvert fald udtaler Kenneth i forbindelse med sit femte skoleskifte: (00:09:17-1) ”Så... så skete der en masse lort, kriminelt og sådan” (00:09:21-8).

Selvom der ikke er andre af drengene, der direkte forbinder et skoleskifte med udviklingen mod systematisk kriminalitet, er det interessant at bemærke, at drengene, i forbindelse med enten et skoleskifte eller flytning, har oplevet, at tingene derefter har udviklet sig i en kriminel retning (Jf.

Livshistorierne). Selvom selve skoleskiftet ikke nødvendigvis er en af årsagerne til, at drengene udvikler sig mod kriminalitet, er det, med henblik på en præventiv indsats fra praktikernes side, vigtigt at tage med som et muligt symptom på en allerede startet udvikling, der blot ikke er synligt manifesteret endnu. Forklaringen på, at det endelige skridt i en kriminel retning ofte foregår i forbindelse med et miljøskifte, kan være måden, hvorpå vi tilskriver hinanden social identitet. Dette tager udgangspunkt i, som allerede påpeget, en menneskelig kategorisering, der indebærer, at vi tilskriver den fremmed visse kvaliteter, som virker regulerende, i forhold til vores forhåbninger til den fremmede. Som jeg ser det, kan menneskets anlæg for kategorisering være en væsentlig faktor i forbindelse med de stigmatiserende og krænkende oplevelser, drengene eksempelvis har mødt i forbindelse med et skoleskifte. Dette begrundes jeg med, at lærerne formentlig er informeret om drengenes omtumlede og problemfyldte historik, hvilket kan have bevirket, at lærerne ubevidst har nedvurderet deres personlige og faglige egenskaber. Dermed kan skoleskift, skønt det ikke er selve årsagen til den kriminelle udvikling, være indirekte medvirkende til den, da et skoleskift ikke giver den unge reel mulighed for at begynde forfra.

Udtalelserne med Martin og Bjørn bekræfter, at de er blevet udsat for en usaglig kritik, både på et personligt og fagligt plan, hvilket jeg mener, sandsynliggør, at de andre drenge ligeledes er blevet mødt med en tilsvarende form for stempeling. Hvis det er tilfældet, kan skoleskift være en medvirkende faktor i forhold til drengenes kriminelle udvikling, idet lærernes diskriminerende adfærd kan implicere et reduceret selvværd, hvilket efter Bjørns udsagn påvirkede ham i den retning.

Idet Bjørn vurderer lærernes krænkende adfærd som en mulig årsag til, at han påbegyndte systematisk kriminalitet, eller i hvert fald opsøgte dårlige kammerater, er det vigtigt i forhold til det kriminalitetsforebyggende arbejde at undersøge, hvorledes det er muligt at ændre lærernes adfærd. Følgende udtalelse med Kim viser, at lærere i forhold til hans klientgruppe (de udsatte unge) som oftest fokuserer på deres uhensigtsmæssige adfærdsmønstre i stedet for at overveje, hvad der ligger bag denne adfærd:

(00:37:56-8) (...) ”jeg synes, at de fleste [lærere], når jeg har været med til et møde mellem en ung, man fokuserer hele tiden på, han ikke kommer, han ikke kommer til tiden, han ikke får lavet lektier,

han ikke, og øh, man fokuserer aldrig på, jamen, hvorfor er det, han ikke kommer til tiden, hvorfor er det, han ikke får lavet de lektier” (00:38:11-0).

Som vi skal se i følgende udtalelse med Kim, kan relationen mellem udsatte unge og lærere være afgørende for, om den unge udvikler en uhensigtsmæssig adfærd, eller formår at bryde en uhensigtsmæssig adfærd. Ud fra denne betragtning får lærernes adfærd endnu større betydning:

(00:47:33-0) ”Jeg tror, at hvis nu man får en hamrende god relation til dem [de unge], så kan man rykke dem, og hvis nu man ikke får den, så mislykkedes det”.

(Mig) ”Så det er også noget medmenneskeligt noget af det”?

”Selvfølgelig, det er meget medmenneskeligt, vil jeg sige. Hvis nu man, jeg vil jo sige, hvis nu man tog to på 25 år, hvorfor kom du ud af det? så siger 80 procent eller 90 procent af dem; der var lige en lærer, jeg lærte godt at kende dengang, og han sagde noget fornuftigt til mig. Og jeg tænker ikke den lærer, han sagde ret meget anderledes end alle andre, de har sagt til ham, men lige pludselig så havde de en eller anden relation eller tillid til hinanden, og så hørte han sku lige pludselig efter ham her. Og så kunne han rykke ham, ikke også” (00:48:20-9).

Med afsæt i ovenstående er det interessant, hvordan denne indsigt kan benyttes kriminalitetsforebyggende. I mine samtaler med Pædagogerne var der bred enighed om, at der generelt bliver stillet for høje krav til lærerne, og at det ikke er realistisk for en enkelt lærer at være nærværende og overkomme alle elevernes forskellige problemer. Jørgen siger: (00:10:11-7) (...) *”med den klassekvotient der er i dag i folkeskolerne, øh. Der er det altså ikke et job for en lærer i en klasse. Det er simpelthen for stort et arbejdspress. (00:10:22-9) Kim er ligesom Jørgen inde på, at den høje klassekvotient vanskeliggør lærernes arbejdsbetingelser, og udtaler, at han nødt vil: (00:37:35-5) (...) ”have med de der 25 [elever] at gøre. (...) Så vil jeg også tænke, kan vi bare få de to værste fjernet, så har jeg måske en chance for at få lidt ro her i klassen” (00:37:49-3).* Udover klassernes størrelse mener Jørgen, at de krav, der i dag stilles til rummeligheden i skolen, er urimelige. Jørgen nævner blandt andet i denne sammenhæng, at lærerne også har et ansvar overfor de elever, der har overskud til at modtage undervisning og, at det derfor er forståeligt, hvis lærerne vælger at gennemføre undervisningen med uromagerne udenfor klasselokalet. Som det fungerer i skolen i dag, mener Jørgen derfor, at rummeligheden er et ideal, som er vanskeligt at efterleve:

(00:17:04-3) ”Øh, det kan godt være, man synes, det er en god ide [rummeligheden i skolen], men **midlerne** er der ikke til det. Der er ikke bemanning til det, og der er ikke penge til det, og når der ikke er det, jamen så får vi sådan nogle her. Er de tabere i forvejen, jamen, så bliver de endnu mere tabere i det system, fordi der ikke rigtig er noget til at samle dem op” (00:17:20-5). (00:10:24-3) ”Og lærerne er ikke klædt godt nok på til at klare den spredning, der er på eleverne. Jeg har set mange, øh... eksempler på kaotisk adfærd fra lærernes side, og de gør det simpelthen i afmagt” (00:10:40-9).

Rummeligheden gør, at der skal være plads til forskellighed både på et personligt og fagligt plan. Dette stiller krav til lærerne, blandt andet om differentieret undervisning. Som jeg ser det, kan kombinationen af idealet om en rummelig skole og underbemidling være en stor del af forklaringen på, hvorfor skolen for nogle elever bliver et mislykket projekt. Særligt kan det tænkes, at det ofte er de fagligt svage og udsatte elever, det mislykkedes for, da de, i henhold til pædagogernes opfattelse, oftere har behov for at udtrykke sig uhensigtsmæssigt end deres klassekammerater. Lærerne vælger derfor, i en kombination af afmagt og hensyn til flertallet, at sende uromagerne udenfor klasselokalet. En udvikling, som ifølge Jørgens udtalelse, kan forårsage, at nogle elever bliver tabt af systemet. Dette er formentlig også en medvirkende årsag til drengenes mange skoleskift.

I forhold til at forbedre det sociale system og forebygge at især udsatte unge ender som tabere i systemet, er der flere initiativer, der vil være oplagte. Især hvis man ønsker at beholde den rummelige skole. For det første at give lærerne bedre arbejdsbetingelser, ved eksempelvis at reducere elevantallet i klasserne eller ansætte flere lærere på skolerne. Dette vil give mulighed for, at undervisningen, i de mest krævende klasser, kan varetages af to lærer. På denne måde vil det være muligt for lærerne at varetage de faglige forpligtigelser samtidig med, at det vil være muligt for lærerne at være nærværende og give alle elever opmærksomhed. Herudover vil det sandsynligvis være en god ide at overveje at efteruddanne lærerne. I hvert fald mener Jørgen, at lærerne ikke er ”klædt godt nok på” til at håndtere de mange problemstillinger, de møder i deres hverdag på skolerne, og at de derfor, indimellem, reagerer uhensigtsmæssigt. Ved at efteruddanne lærerne, til at være bevidste om hvorledes man håndterer problematiske og stressende situationer, og samtidig giver dem en bredere indsigt og forståelse for de vanskelige elevers situation, vil det formentlig betyde, at både lærere og elever kan få udbytte af at lærere efteruddannes.

Nu siger du forebyggende arbejde...

Dette afsnit tager først udgangspunkt i pædagogernes udtalelser om forskellige problemstillinger, som de lægger til grund for, at det sociale arbejde ikke fungerer bedre, end det gør i dag. Derefter anskueliggøres pædagogernes generelle opfattelse af den kriminalitetsforebyggende del af det sociale arbejde og mulige årsager til, hvorfor det ikke fungerer optimalt. Afslutningsvis diskuteres, hvorledes det kriminalitetsforebyggende arbejde kan forbedres og dermed foregribe problematisk adfærd hos børn og unge tidligere, end det typisk sker i dag.

Jørgen mener ikke, at folkeskolen: (00:31:29-4) ”samarbejde[r] med andre instanser” (00:31:32-3) i et hverken nødvendigt eller tilstrækkeligt omfang til at varetage omsorg for eleverne. En iagttagelse han givetvis har bemærket i forbindelse med hans tid tilbage i skolen og i hans nuværende job som pædagog. Skolens manglende samarbejde med andre sociale hjælpeinstanser var ligeledes et emne, Kim nævnte som et problem i forhold til det sociale arbejde. Kim er dog mere præcis i hans udmelding om, hvem og hvorfor skolen ikke altid har samarbejdet med andre instanser, og forklarer, at grunden til at skolen ikke har et velfungerende samarbejde med det sociale hjælpesystem, skyldes: (00:39:09-3) (...) ”en traditionel krig mellem skoleforvaltningen og socialforvaltningen” (00:39:13-6). Det manglende samarbejde er sandsynligvis også en del af forklaringen på den svigtende kommunikation imellem netop folkeskolen og det sociale hjælpesystem. Jørgen beskriver det således:

(00:06:13-3) (...) ”oh, jeg tror ikke rigtig, der er den store kommunikation mellem skolen og mellem de sociale myndigheder. Altså, man har det, man kalder indberetningspligt i skolen, og det skal gå sådan rimelige rimeligt galt for sig, før man ligesom melder tilbage, og siger, der er altså noget, der skal tages fat på her” (...) (00:06:29-6).

Den uholdbare kommunikation mellem skolen og det sociale hjælpesystem forklarer muligvis, hvorfor lærerne ikke altid er motiverede for at indberette om forhold, der retsmæssigt burde indberettes om. At socialforvaltningen, som vi skal se i den følgende udtalelse fra Kim, undlader at reagere på indsendte indberetninger fra lærerne, må naturligvis virke demotiverende på lærernes lyst til at udforme indberetninger. Men ligeledes må lærerne tolke socialforvaltningens manglende initiativ og handlekraft som om, at den nærmest finder indberetningerne ligegyldige, idet den ikke

reagerer på indberetningerne:

(00:39:19-4) ”Øh, og skolen mener jo, de laver indberetninger til socialforvaltningen, når at vedkommende ikke kommer og sådan noget, og de har jo en opfattelse af, at vi skriver den ene indberetning efter den anden, og der sker ingenting. Den kommer bare til at ligge og samle støv derinde, ikke også (00:39:38-7).

Hvis det er korrekt, at Socialforvaltningen behandler indberetninger efter forgodtbefindende, og at indberetninger i større udstrækning ligger og samler støv frem for at gavne den indberettedes situation, er det forståeligt, at lærerne ikke finder det fornuftigt at bruge tid og energi på at udforme indberetninger, da det ikke tjener noget formål. Det uheldige ved situationen er, at det er de unge med forholdsvis svære problemer, som eksempelvis drengene, der bliver taberne på grund af forvaltningernes manglende interne kommunikation. At skolen i første omgang tilsyneladende ikke reagerer på elever, hvis adfærd signalerer et behov for hjælp, er kritisabelt. Situationen forbedres selvsagt ikke af at de indberetninger, der endelig udformes ikke behandles seriøst af socialforvaltningen. Det er åbenlyst, at der, på baggrund af sådanne alvorlige anklager mod et system, som er forpligtet til at varetage de unges interesser, skal ske forbedringer. Derfor kan det give anledning til yderligere undersøgelser, som mere specifikt undersøger forholdet mellem forvaltningerne.

Mine anbefalinger til en opfølgende undersøgelse vil derfor være at få kortlagt, hvorfor kommunikationen mellem parterne har udviklet sig, som den har, og hvordan det er muligt at skabe et givtigt samarbejde, hvor sagsbehandlingen kommer i centrum til fordel for unges problemer og det sociale arbejde i almindelighed. Hvilke konkrete forbedringer der skal iværksættes, for at skabe et velfungerende samarbejde mellem skole- og socialforvaltningen, er dog vanskeligt at vurdere på baggrund af ovenstående, og må afvente videre undersøgelser.

I slutningen af samtalen med Jørgen spurgte jeg, hvordan han vurderer, at det kriminalitetsforebyggende arbejde fungerer på nuværende tidspunkt:

(00:40:33-9) ”Nu siger du forebyggende arbejde. Mener du så, når de er blevet kriminelle eller inden de bliver kriminelle? For der er stor forskel. Fordi inden de bliver kriminelle, er der ikke noget forebyggende, vel. Og det er måske der, det burde have været”.

(Mig) ”Det er så det, du hele tiden har snakket om med familien og øh måske flere ressourcer i folkeskolen og...”

”Ja, og når de er blevet kriminelle, jamen så kan du sådan set ikke forebygge noget, synes jeg, for så er de jo blevet kriminelle. Så kan du prøve at rette dem ind, men det synes jeg ikke, vi kalder forebyggende, så den er måske lidt... det er så mere behandling, ik. Fordi, jeg synes ikke, jeg synes ikke, der er ret meget forebyggende i ordets forstand” (00:41:23-6).

Som det fremgår af ovenstående, mener Jørgen ikke, at det kriminalitetsforebyggende arbejde fungerer optimalt. Jørgen er desværre ikke særligt præcis med, hvad det mere nøjagtigt er, han ikke mener fungerer i henhold til det kriminalitetsforebyggende arbejde. Dog giver han politikerne et incitament til at skabe forbedringer på området, idet han mener, at det er mere omkostningstungt at behandle allerede opståede problemer, end det er at forebygge problemerne:

(00:51:01-3) (...) ”når jeg kan se, hvad der bliver brugt af penge på, som vi siger, at slukke ildebrande og ikke, hvor det er rigtig gået galt. Jamen, havde man brugt bare en brøkdel af de penge nogle år tidligere, fem år tidligere måske, jamen, så havde det ikke nået dertil” (00:51:21-4).

Jørgen mener dog, at et fundamentalt problem i forhold til det kriminalitetsforebyggende arbejde skyldes politikernes ofte meget kortsigtede strategi og planlægning på det sociale område. Jørgen er dog udmærket klar over, at det er vanskelig at få politikerne til at tænke langsigtet:

(00:51:26-0) ”Men det er jo svært, fordi dem der, hvad skal vi sige, laver reglerne, jamen det er jo ikke sikkert, de er på pinden om fem år eller om 10 år. De skal jo ligesom sørge for at få det hele til at køre **her** og **nu**. Og det der med at se langsigtet frem og sådan noget, det er øh måske ikke politikeres styrke. Ha ha (00:51:50-4).

Pernille var derimod lidt mere konkret i hendes måde at anskue, hvordan det er muligt på et tidligt stadie at forebygge en risikoudvikling hos børn. Pernilles erfaringer fra hendes tid i en børnehave har bevidstgjort hende om, at praktikerne i børnehaverne skal være bedre til at skride til handling, hvis de bemærker noget ved et barn, som de tænker, er uhensigtsmæssigt:

(00:54:10-9) ”Så vil jeg også sige, børnehaven kan også, altså allerede i børnehaven vil man kunne gøre en indsats. Altså, jeg har arbejdet i børnehaver, hvor jeg har haft tænkt; hallo, hvad er det lige, der sker her? Hvor de siger; jamen forældrene er ikke klar”.

(Mig) ”Til at være forældre eller hvad?”.

”Nej, men forældrene er ikke klar til, at der sker noget i forhold til barnet, ikke også. Og det er selvfølgelig også rigtigt, at forældrene skal også være klar, men barnet skal jo også have hjælp, ikke også. Der kan man godt blive lidt berøringsangst. Så jeg vil også sige, at i børnehaverne allerede, der vil der kunne være nogle ting, som der vil kunne hjælpes hen af vejen” (00:54:50-0).

I henhold til overstående kan det sammenfattes, at det sociale hjælpesystem skal prioritere at fremrykke de indsatser, som rettes mod unge for at hjælpe, så de har en mere forebyggende karakter end i dag, hvor indsatserne tilsyneladende først tager form, når det er vanskeligt og dyrt at hjælpe. Dette vil sandsynligvis være en hensigtsmæssig måde at få unge til at søge væk fra eksempelvis kriminelle miljøer og ind på en fornuftig retning. Herudover blev der rettet kritik af politikernes manglende vilje til at bevilge økonomiske midler til det sociale arbejde, sådan at det er muligt at planlægge længerevarende strategiske indsatser, som muliggør at forebygge u hensigtsmæssig adfærd hos unge.

Afrundende diskussion

I dette afsnit stilles der spørgsmålstejn ved, om stigmatiserende og krænkende oplevelser kan forklare en kriminel udvikling hos unge, eller om det muligvis også kan skyldes andre oplevelser, som ikke direkte kan forbindes med stigmatisering og krænkelse. Formålet med afsnittet er at uddybe og supplere analysen og dermed sikre det bedst mulige svar på problemformuleringen.

I komplekse sociale sammenhænge kan det være problematisk at udpege bestemte risikofaktorer frem for andre, i bestræbelserne på at tilnærme sig en årsagsforklaring på et givent fænomen. Når man hører, hvilke forklaringer drengene selv ligger til grund for, at de blev kriminelle, kan man overveje, hvilke forudsætninger de har for at vurdere det. Måske er mange af de faktorer, som de tillægger forklaringskraft reelt et udslag af andre forskellige oplevelser, som sandsynligvis alle har haft indvirkning på deres systematiske kriminelle udvikling. Idet drengene har oplevet stigmatisering og krænkelse i forskellige sammenhænge, er det rimeligt at overveje, om drengenes kriminelle udvikling i højere grad skyldes mængden af disse oplevelser frem for de enkelte sammenhænge, som de umiddelbart giver udtryk for, har været de betydende faktorer. Eksempelvis

mener Kenneth, Svend og Martin, at deres kriminelle udvikling primært skyldes henholdsvis; et skoleskifte, flytning og forældresvigt.

Derfor er det interessant at reflektere over, om der er andre omstændigheder, som har indflydelse på deres udtalelser. Eksempelvis døde Svends mor, hvilket betød, han ikke længere følte, han kunne stole på nogen. Herudover fandt hans far en ny kone som han havde et anstrengt forhold til. Hvad Kenneth angår, så blev hans forældre skilt, hvilket medførte personlige problemer og et belastende forhold til sin far og stedmor, som han truede med at dræbe. For Martins vedkommende var der en periode, hvor hans fars alkoholmisbrug betød, at han mistede kontrollen over familien, og Martin nærmest var overladt til at klare sig selv uden forældrenes støtte.

Da disse oplevelser ikke er decideret stigmatiserende og krænkende, afkræfter det delvist, at stigmatisering og krænkelse kan forklare udviklingen imod systematisk kriminalitet. I stedet er der i højere grad tale om oplevelser af tab. Dette kan ifølge Honneth være en sandsynlig forklaring på, at drengene har mistet deres grundlæggende selvtillid, og dermed haft vanskeligt ved at indgå i intersubjektive relationer. Det vil sige, at de har haft vanskeligere ved at indtræde i ”normale” fællesskaber frem for kriminelle fællesskaber, hvor relationerne kan have en mere overfladisk karakter. I hvert fald fortalte Benjamin, at den primære grund til at hans venner ikke ville slippe kontakten med ham, var fordi, de ikke ville acceptere, at han ikke længere ville skaffe stoffer.

Utilstrækkelige familiære relationer har muligvis indflydelse på, at stigmatiserende og krænkede oplevelser påvirker unge mennesker overordentlig hårdt, da man ikke har forudsætningen for at *træde ud i en konfliktfyldt verden*, som Honneth argumenterer for. Derfor kan utilstrækkelige familierelationer bevirke, at stigmatisering og krænkelse rammer udsatte unge ”dobbel” hårdt. Hermed kan det formentlig konkluderes, at oplevelser af tab, specielt i familiære sammenhæng, men sandsynligvis også generelt, har betydning for, i hvor høj grad, unge bliver påvirket af stigmatiserende og krænkende oplevelser. Derfor er det svært at se på stigmatiserende og krænkende oplevelser som alenestående forklaring på en udvikling mod kriminalitet.

Ovenstående skal dog ikke forstås på den måde, at det helt kan afvises, at drengenes stigmatiserende og krænkende oplevelser har indflydelse på deres systematiske kriminelle

udvikling. At de stigmatiserende og krænkende oplevelser har forklaringskraft i forhold til nogle af drengenes kriminelle udvikling, kan eksemplificeres ud fra Bjørns særdeles krænkende oplevelse hos sine plejeforældre, hvor han blev låst inde på sit værelse og hans ydmygende beskrivelse af hvordan hans dansklærer, igennem 6 år, nedbrød hans selvtillid med nedladende bemærkninger. Dette underbygges af, at han selv sammenkobler oplevelserne med starten på sin kriminelle udvikling.

Alt i alt mener jeg, at stigmatisering og krænkelse har forklaringskraft i forhold til en kriminel udvikling, men jeg har dog også fundet ud af, at de familiære relationer og eventuelle oplevelser af tab i forhold til disse også er essentielle faktorer at tage med i betragtning, da de kan øge effekten af de stigmatiserende og krænkende oplevelser.

Konklusion

I konklusionen sammenfattes og opsummeres de vigtigste pointer fra analysens forskellige dele, og derudfra besvares problemformuleringen.

Overordnet er tendensen, at alle de medvirkende drenge, forud for en kriminel udvikling, kan identificere flere hændelsesforløb og episoder, der kan beskrives som stigmatiserende og krænkende. Det er ikke alle drengene, der bevidst tillægger alle disse oplevelser forklaringskraft i forhold til deres kriminelle udvikling, men de fleste giver udtryk for, at mange af oplevelserne har præget dem i en retning, der til sidst er endt i systematisk kriminalitet. Specialet har dermed vist, at systematisk kriminalitet først og fremmest skal forklares på baggrund af et samlet længerevarende, stigmatiserende og krænkende hændelsesforløb, eventuelt kombineret med oplevelser af tab. Det kan dog ikke afvises, at enkeltstående oplevelser også har forklaringskraft i udviklingen mod systematisk kriminalitet.

Alt i alt er konklusionen, at det er afgørende at forbedre det sociale arbejde, så unge generelt, og især udsatte unge, ikke i så høj grad bliver udsat for ekskluderende mekanismer, samt at gode familiære relationer er vigtige for at kunne håndtere sådanne oplevelser.

En vigtig pointe i specialet er, at dette arbejde eksempelvis kunne tage udgangspunkt i at opkvalificere praktikerne til at håndtere situationer, hvor et barn udviser uhensigtsmæssig adfærd. I dag er der indtil flere barrierer, som besværliggør, at praktikerne foregriber uhensigtsmæssig adfærd. En af disse barrierer er, at praktikerne i børnehaverne tilsyneladende mangler mod eller opfordring til at foregribe situationer, hvor der burde iværksættes forebyggende indsatser. Pernille nævnte i denne sammenhæng, at man ved at etablere et forældresamarbejde i opstartsfasen af barnets uhensigtsmæssige udvikling formentlig vil kunne foregribe en del af denne udvikling. Jørgen mente ligesom Pernille, at de forebyggende indsatser burde ske på et tidligere tidspunkt og tage udgangspunkt i familien frem for den unge. Dette ”forældre perspektiv” bliver selvsagt ikke mindre interessant af, at drengene er opvokset i hjem, med andre og flere problemer end drengenes, der godt kunne have haft brug for ekstra støtte og opbakning fra det sociale hjælpesystem. Derfor er

der noget, der tyder på, at det sociale hjælpesystem, ved at forbedre dets indsats i hjemmet, derigennem vil kunne forhindre en potentiel kriminel udvikling hos børn og unge, der vokser op i familier med problemer.

Idet udviklingen mod systematisk kriminalitet ofte sker som en samlet konsekvens af stigmatisering og krænkelse i forskellige sammenhænge og situationer, vil det formentlig have en kriminalitetsforebyggende virkning at skærpe det sociale arbejde i skolen. Specielt set i lyset af hvor stor en del af deres opvækst de unge tilbringer i tilknytning til skolesystemet.

Herudover fremgår det af analysen, at flere af drengenes stigmatiserende og krænkende oplevelser bunder i, at lærere har behandlet dem nedværdigende. En hensigtsmæssig måde at forebygge dette på kan formentlig være at tilknytte flere lærere til de vanskeligste klasser og efteruddanne lærerne, så de får de nødvendige kvalifikationer til at håndtere de mere besværlige elever. En betydelig del af forklaringen på drengenes og lærernes problematiske forhold kan efter alt at dømme relateres til drengenes manglende faglige evner og deres deraf følgende uroligheder i skolen. Derfor har jeg, med udgangspunkt i pædagogernes udtalelser, argumenteret for, at det vil være hensigtsmæssigt at tilknytte eksempelvis to lærere til de mest krævende klasser. Dette vil frigive ressourcer til at rette fokus mod at forbedre de fagligt svage elevers faglighed. Da det også tyder på, at drengenes ofte anstrengte forhold til deres klassekammerater kan relateres til deres manglende faglige evner, kan en sådan indsats muligvis også forbedre deres forhold til skolekammeraterne.

Udover de praktiske forhold i skolen er det vigtigt, at skole- og socialforvaltningen får orden i egne rækker, og hverken undlader at skrive eller behandle indberetninger, der er nødvendige. Det er nært at tænke, at dette manglende samarbejde kan have en stor del af ansvaret for, at nødvendige forebyggende initiativer først er blevet igangsat sent i udsatte unges uhensigtsmæssige udvikling. Derfor er det også nært at tænke, at skole- og socialforvaltningens manglende samarbejde har haft betydelige konsekvenser for udsatte unges udvikling mod systematisk kriminalitet. På denne baggrund bør omfanget af dette påståede manglende samarbejde undersøges nærmere.

Som påpeget i problemfeltet har de forholdsvis få unge, som jævnlige begår kriminalitet, oplevet at blive udelukket fra samfundsmæssige klassifikationer, men også i interaktion med mere nære

fællesskaber. Derfor er de forrige afsnits forskellige anbefalinger interessante, da de både fokuserer på makroorienterede indsatser ved at forbedre forholdene i skolen og på de mere mikroorienterede indsatser ved at forbedre de familiære forhold og forholdet til lærerne og klassekammeraterne. Indsatser, der formentlig vil bevirke, at færre unge oplever samfundets ekskluderende mekanismer, og på den baggrund påbegynder en udvikling mod systematisk kriminalitet.

Afslutningsvis er det vigtigt at være bevidst om, at de nævnte forslag til hvordan det sociale arbejde kan ændres for at forbedre den forebyggende indsats mod ungdomskriminalitet, primært er baseret på drengenes og pædagogernes udtalelser. Det er derfor muligt, at der er andre forhold, der skal tages med i betragtning for endeligt at afgøre, om de nævnte forslag er anvendelige i praksis. Da jeg forholder mig forholdsvis kritisk til folkeskolen og konkluderer, at meget af det kriminalitetsforebyggende sociale arbejde, med fordel, kan tage udgangspunkt i skolen, ville det være naturligt, hvis en supplerende undersøgelse tager udgangspunkt i skolen. Dette vil åbne muligheden for at høre lærernes vurderinger af, hvordan det kriminalitetsforebyggende sociale arbejde med unge fungerer, og hvordan det eventuelt kan optimeres.

Litteraturliste

Bøger:

Balvig, Flemming 2006: *Den ungdom – Om den stadig mere omsiggribende lovlydighed blandt unge i Danmark*. København. Det Kriminalpræventive Råd.

Balvig, Flemming, Lars Holmberg og Anne-Stina Sørensen 2005: *Ringstedforsøge – Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet*. København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Balvig, Flemming 2002: *Risikoungdom – Ungdomsundersøgelsen 1999*. København. Det Kriminalpræventive Råd. 2. oplag

Berger, Peter L. og Luckmann, Thomas 2004: *Den sociale konstruktion af virkeligheden - en videnssociologisk afhandling*. København. Akademisk Forlag.

Bo, Inge Glavind 2002: *Fortolkning og forståelse i det kvalitative forskningsinterview* i Michael Hviid Jacobsen mfl. (red.). *Liv, fortælling, tekst – Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg. Aalborg Universitetsforlag.

Breumlund, Anne og Hansen, Inger Bruun 2001: *Læring gennem livsforløb belyst ved voksne sindslidendes livsverden*. Aalborg. Aalborg Universitet.

Collin, Finn 1998: *Socialkonstruktivisme og den sociale virkelighed* i Järvinen, Margaretha og Bertilsson, Margareta (red.). *Socialkonstruktivisme – Bidrag til en kritisk diskussion*. København. Hans Reitzels Forlag.

Gilje, Nils og Grimen, Harald 2002: *Samfundsvidenskabernes forudsætninger*. København. Hans Reitzels Forlag.

Goffman, Erving 1992: *Vore Rollespil i Hverdagen – The presentation of Self in Everyday Life*. København. Hans Reitzels Forlag.

Goffman, Erving 1974: *Stigma – Notes on the management of spoiled identity*. Penguin Books.

Goffman, Erving 1975: *Stigma – Om afvigerens sociale identitet*. Viborg. Gyldendals Samfundsbibliotek.

Hastrup, Kirsten 2005: *Tavshed – Inkorporeret viden og praktisk kunnen* i Baarts, Charlotte og Fredslund, Hanne (red.). *Perspektivet – Kvalitativ forskning i arbejdsmiljø og arbejdsliv*. København. Arbejdsmiljøinstituttet.

Honneth, Axel 2006: *Kamp om anerkendelse*. København. Hans Reitzels Forlag.

Honneth, Axel 2003: *Behovet for anerkendelse – En tekstsamling*. København. Hans Reitzels Forlag.

Horsdal, Marianne 1999: *Livets fortæling – En bog om livshistorier og identitet*. København. Borgen.

Jacobsen, Michael Hviid og Kristiansen, Søren 2005: *Hverdagslivssociologiens variationer* i Jacobsen, Michael Hviid og Kristiansen, Søren (red.). *Hverdagslivet - Sociologier om det upåagtede*. København. Hans Reitzels Forlag.

Jacobsen, Michael Hviid 2004: *Upassende sociologi – Sociologiske studier af social samhandling, og hverdagens håndteringsstrategier på sensitive steder*. Aalborg. Aalborg Universitetsforlag.

Jacobsen, Michael Hviid og Kristiansen, Søren 2001: *Farligt feltarbejde – Etik og etnografi i sociologien*. Aalborg. Aalborg Universitetsforlag.

Jørgensen, Per Schultz 2008: *Forord – Børneperspektivet i Bo, Karen-Asta mfl. (red.). Udsatte børn – Et helhedsperspektiv*. København. Akademisk Forlag.

Klitgaard, Gitte og Susanne Pihl Hansen 2001: *Ideer og inspiration til arbejdet med socialt udsatte unge – erfaringsopsamling fra OPS-puljen*. UFC – Unge.

Kvale, Steinar 2005: *InterView – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København. Hans Reitzels Forlag.

Kvale, Stenier 1987: *Det kvalitative forskningsinterview – Ansatser til en fænomenologisk-hermeneutisk forståelsesform* i Broch, Tom mfl. (red.). *Kvalitative metoder i dansk samfundsforskning*. København. Nyt Fra Samfundsvidenskaberne.

Larsen, Jørgen Elm, Mortensen, Nils og Frølund, Jens Peter 2005: *Magtens mange facetter i mødet mellem system og klient* i Järvinen, Margaretha mfl. (red.). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus. Aarhus Universitetsforlag.

Lübcke, Poul 2007: *Fænomenologi og hermeneutik* i Rahbek, Birgit (red.). *Når mennesket undrer sig – vestlige tanker gennem 2005 år*. København. Lindhardt og Ringhof.. (videnskabsteori)

Rasborg, Klaus 2004: *Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi* i Fuglsang, Lars og Bitsch, Poul Olsen (red.). *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Roskilde. Roskilde Universitetsforlag.

Rendtorff, Jacob Dahl 2004: *Fænomenologien og dens betydning* i Fuglsang, Lars og Bitsch, Poul Olsen (red.). *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Roskilde. Roskilde Universitetsforlag.

Riis, Ole 2001: *Metoder på tværs*. København. Jurist og Økonomiforbundets Forlag.

Willig, Rasmus 2003: *Indledning* i Honneth, Axel. *Behovet for anerkendelse – En tekstsamling*. København. Hans Reitzels Forlag.

Zeuner, Lilli 1990: *Normer i skred – Ungdomskriminalitetens sociale og kulturelle aspekter*. København. Socialforskningsinstituttet.

Zeuner, Lilli og Jeppe Højland 2003: *Unge i det kriminelle felt – Et studium af forskningslitteratur*. København. Socialforskningsinstituttet.

Artikler:

Berlingske Tidende 2008: *Indsats påkrævet. Politisk sorteper om indvandrerbander*. D.02.09.2008. 1. Sektion. Side 10. Artikel-id: e130c5b0.

Nordjyske Stiftstidende 2008: *Hævnfølelse og straf*. D. 21.09.2008. 1. Sektion. side 34. Artikel-id: e13abd22.

Artikler i tidsskrifter:

Winsløw, Jacob Hilden 1991: *Sociologisk forulempning* i Social Kritik nr.17.

Internet:

Internet 1

Kriminalforsorgen i Frihed:

<http://www.kriminalforsorgen.dk/> d. 21/01 – 2009.

Internet 2

Aalborg Kommune:

<http://www.aalborgkommune.dk/borgerportal/serviceomraader/social+raadgivning/raadgivning+og+behandling/ungdomscentret-jaegerkorps.htm> d. 21/01 -2009.